

Ilmastobarometri 2015

Tutkimuksen taustatiedot

TNS Gallup Oy toteutti maaliskuussa 2015 kyselytutkimuksen kansalaisten ilmastonäkemyksistä. Tutkimuksen tilasi Valtionhallinnon ilmastoviestinnän ohjausryhmä (ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, ulkoasiainministeriö, Ilmatieteen laitos, Suomen ympäristökeskus SYKE, Demos Helsinki, Sitra ja Tekes). Tutkimukseen osallistui 1005 15–74-vuotiasta suomalaista eri puolilta Suomea lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa. TNS Gallup keräsi tutkimuksen aineiston Gallup Forum -vastaajapaneelissaan 5.–14.3.2015. Tutkimuksen virhemarginaali on noin 3 prosenttiyksikköä suuntaansa.

Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa selvitettiin, mitä toimia suomalaiset odottavat poliittisilta päättäjiltä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Tutkimuksen vastaajille esitettiin väittämiä ilmastonmuutoksen vaikutuksista, ilmastopolitiikasta, henkilökohtaisesta toiminnasta ilmastonmuutoksen yhteydessä ja tärkeimmistä asioista pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia.

Tiivistelmä keskeisistä tuloksista

Ilmastonmuutosta pidetään globaalina uhkana

Tutkimuksen perusteella vastaajat ovat tietoisia ilmastonmuutoksesta ja sen haitallisista vaikutuksista. 74 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutos johtuu pääosin ihmisen aiheuttamista kasvihuonekaasupäästöistä. Vastaajien selvä enemmistö, 84 %, katsoi, että ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat jo nyt nähtävissä eri puolilla maailmaa. 77 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutos on yksi suurimmista globaaleista uhista. Neljä viidesosaa (81 %) vastaajista katsoi, että ilmastonmuutoksella on seuraavien vuosikymmenien aikana globaalisti todennäköisesti enemmän haitallisia kuin myönteisiä vaikutuksia.

Kaksi kolmasosaa (67 %) vastaajista oli samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutoksen vaikutukset Suomen rajojen ulkopuolella voivat aiheuttaa turvallisuusuhkia Suomelle. Noin puolet vastaajista, 52 %, arvioi, että tutkijat ovat eri mieltä ilmaston lämpenemisen syistä, ja 37 % katsoi tutkijoiden olevan yksimielisiä asiasta.

Ilmastopolitiikassa toivotaan uutta ilmastopimusta ja toimia suurilta päästäjämaitta

Neljä viidesosaa (81 %) vastaajista katsoi, että kansainvälisissä neuvotteluissa on solmittava pikaisesti uusi ilmastopimus, jolla päästöjä vähennetään maailmanlaajuisesti. Vastaajien mielestä tärkeimpiä ilmastonmuutoksen hillintään vaikuttavia ratkaisuja tekevät suuret kehittyvät maat, kuten Kiina ja Intia, sekä Yhdysvallat. Suurten kehittyvien maiden roolia piti erittäin tärkeänä peräti 77 % ja melko tärkeänä 14 % vastaajista. Yhdysvaltojen ratkaisuja ja ilmastopolitiikkaa piti erittäin tärkeänä 70 % ja melko tärkeänä 22 %. Kolmanneksi tärkeimpänä tekijänä vastaajat pitivät kansainvälisten suuryritysten toimia, jotka arvioi erittäin tärkeiksi 60 % ja melko tärkeiksi 31 % vastaajista. EU:n ja Suomen kansallisten toimien ja ilmastopolitiikan merkitys arvioitiin huomattavasti näiden tahojen toimia vähäisemmäksi, mutta ne koettiin myös tarpeellisiksi.

Suomen halutaan hyötyvän edelläkävijyydestä

Kaksi kolmasosaa vastaajista (66 %) oli sitä mieltä, että Suomen pitäisi olla edelläkävijä päästöjä vähentävien teknologioiden käyttöönotossa. Vastaajien selvä enemmistö (81 %) uskoi, että uuden osaamisen ja teknisten ratkaisujen kehittäminen voi parantaa Suomen kilpailukykyä ja luoda työpaikkoja.

Myös uusille kuluttajille tarjottaville vähäpäästöisille palveluille nähtiin tarve, sillä vastaajat arvioivat niiden merkityksen olevan olevan suhteellisen suuri ilmastokysymyksen ratkaisussa. Runsas kolmannes (35 %) piti uusia palveluja erittäin tärkeinä ja lähes puolet (48 %) melko tärkeinä. Naisten usko uusien vähäpäästöisten, kuluttajille suunnattujen palvelujen tärkeyteen oli selvästi miehiä suurempaa."

Kaksi kolmasosaa (66 %) vastaajista oli sitä mieltä, että uusiutuvan energian, kuten aurinko- ja tuulivoiman sekä biopolttoaineiden, käyttöä tulisi lisätä Suomessa, vaikka se tekisi energiasta kalliimpaa. Ilmastolle haitallisten asioiden, kuten fossiilisen energian, verojen nostamista ilmastomuutoksen hillitsemiseksi kannatti 50 % vastaajista.

52 % vastaajista arvioi, että ilmastomuutoksen hillinnän ja vähäpäästöisen yhteiskunnan tulisi olla seuraavan hallitusohjelman pääteemoja. Naisista 58 % ja miehistä 47 % katsoi, että mainitut aiheet tulisi nostaa hallitusohjelman kärkiteemoiksi. Hallitusohjelmaväittämän kanssa oli samaa mieltä 57 % pääkaupunkiseudun asukkaista ja 40 % harvaan asuttujen alueiden asukkaista. Vastaajista 60 % katsoi, että hallituksen tulisi toimia aktiivisemmin ilmastomuutoksen hillitsemiseksi, kun taas 30 % oli sitä mieltä, että aktiivisemmille toimille ei ole tarvetta. Hallitukselta aktiivisempia toimia ilmastomuutoksen hillitsemiseksi toivoi 65 % naisista ja 53 % miehistä.

Vastaajista alle puolet, 46 %, katsoi että rikkaiden maiden kuten Suomen tulisi tukea kehitysmaita ja köyhimpiä ilmastomuutokseen sopeutumisessa. Suomen kehitysavun suuntaamista enemmän ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi kannatti 49 % vastaajista.

Ilmastomuutoksen hillintä ei erityisesti korostu vaalien ehdokasvalinnoissa tai muulla henkilökohtaisen toiminnan tasolla

Henkilökohtaiset valinnat eivät kyselyn perusteella ole keskeisessä asemassa ilmastomuutoksen hillitsemisessä. Vajaa kolmasosa (31 %) vastaajista kertoi, että äänestää vaaleissa ihmistä, joka toimii aktiivisesti ilmastomuutoksen hillitsemiseksi. Naisista näin sanoi toimivansa 36 % ja miehistä 26 %.

Selvä enemmistö vastaajista arvioi, ettei ole muuttanut omaa toimintaansa ilmastomuutoksen hillitsemiseksi, ja kaksi kolmasosaa (65 %) vastaajista koki, että väittämä "olen muuttanut liikkumistani, ruokailutottumuksiani tai asumisratkaisujani ilmastomuutoksen hillitsemiseksi" kuvasi heitä huonosti tai melko huonosti. Ilmastovaikutusten huomiointi vaikuttaa ostopäätöksiin ainoastaan reilulla kolmanneksella (38 %) vastaajista.

Sukupuoli, asuinpaikka ja poliittinen kanta näkyvät vastauksissa

Vastaajaryhmien välisten erojen osalta merkittävimpiä taustatekijöitä vaikuttavat olevan sukupuoli, asuinpaikka ja poliittinen kanta. Koulutusaste erotti vastaajien näkemyksiä vähemmän kuin muut

taustatekijät. Naiset ovat selvästi miehiä huolestuneempia ilmastonmuutoksesta ja kannattavat miehiin verrattuna erilaisia toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Miehet ovat esimerkiksi naisia selvästi halukkaampia vähentämään Suomen päästöjä vasta, kun Yhdysvallat, Kiina ja Intia on saatu suostumaan sitoviin päästövähennyksiin.

Suurista puolueista Perussuomalaiset erottuu äänestäjensä ilmastokantojen osalta kilpailijoistaan. Keskustan, Kokoomuksen ja SDP:n kannattajiksi ilmoittautuneiden kannat näyttävät ilmastokysymyksissä hajaantuvan merkittävästi enemmän kuin Perussuomalaisten, Vihreiden, Vasemmistoliiton tai Kristillisdemokraattien äänestäjien kannat.

Keskeiset tulokset aihealueittain

Tutkimuksen aineisto on tulosten esittämisessä jaoteltu seuraaviin aihealueisiin: Ilmastonmuutos, Ilmastopolitiikka, Henkilökohtainen toiminta ja Toimenpiteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

1. Ilmastonmuutos

Huoli ilmastonmuutoksesta on yleinen

Vastaajista 70 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”Olen huolissani ilmastonmuutoksesta” kanssa. Naisista 77 % ja miehistä 62 % oli huolissaan ilmastonmuutoksesta. Ilmastonmuutoksesta huolestuneita oli eniten Vasemmistoliiton (92 %), Vihreiden (79 %), Ruotsalaisen kansanpuoleen (76 %) ja SDP:n (75 %) kannattajissa. Alle 50 000 asukkaan kaupunkien keskustoissa ja lähiöissä asuvat vastaajat olivat eniten huolissaan ilmastonmuutoksesta, ja heistä huolestuneisuutensa ilmaisi 73 %. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun vastaajista huolestuneita oli 71 % ja harvaan asuttujen alueiden vastaajista ainoastaan 56 %. Huoli ilmastonmuutoksesta jakautui varsin tasaisesti eri koulutusasteita edustaneiden vastaajien välille. Vähiten ilmastonmuutos huolestutti ammatillisen perustutkinnon tai ammattikoulun suorittaneita, joista 34 % vastasi olevansa täysin tai jokseenkin eri mieltä huolestuneisuutta koskevan väitteen kanssa. Ylemmän akateemisen tutkinnon suorittaneista eri mieltä oli 21 %.

Neljän viidesosan enemmistö vastaajista, 78 %, oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutoksen hillitsemisellä on kiire. Naisista 81 % ja miehistä 74 % koki ilmastonmuutoksen hillitsemisen kiireelliseksi. Kuitenkin vain niukka enemmistö vastaajista, 51 %, kertoi seuraavansa aktiivisesti uutisointia ilmastonmuutoksesta.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset tunnetaan laajasti

Selvä enemmistö, 74 % vastaajista, oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutos johtuu pääosin ihmisen aiheuttamista kasvihuonekaasupäästöistä. Naisista 79 % oli samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutos johtuu ihmisen aiheuttamista kasvihuonepäästöistä, kun miehistä samaa mieltä oli 69 %. Noin puolet vastaajista, 52 %, arvioi, että tutkijat ovat eri mieltä ilmaston lämpenemisen syistä, ja 37 % katsoi tutkijoiden olevan yksimielisiä.

84 % vastaajista arvioi, että ilmastonmuutokset vaikutukset näkyvät jo nyt eri puolilla maailmaa. 77 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutos on yksi suurimmista

globaaleista uhista. Selvä enemmistö, 81 % katsoi, että ilmastonmuutoksella on seuraavien vuosikymmenien aikana globaalisti todennäköisesti enemmän haitallisia kuin myönteisiä vaikutuksia. 67 % vastaajista oli samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutoksen vaikutukset Suomen rajojen ulkopuolella voivat aiheuttaa turvallisuusuhkia Suomelle.

Ilmastonmuutoksen hillinnässä nähdään mahdollisuuksia Suomelle

Selvä enemmistö vastaajista, 81 %, oli samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää uutta osaamista, esimerkiksi uusia teknisiä ratkaisuja, mikä puolestaan voi luoda työpaikkoja ja parantaa Suomen kilpailukykyä. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että Suomi saa ilmastonmuutokseen sopeutumalla enemmän hyötyjä kuin haittoja näköpiirissä olevista muutoksista, kun taas 25 % oli vastakkaista mieltä. Viidennes vastasi ettei osaa sanoa.

2. Ilmastopolitiikka

Suomen edelläkävijärooli saa kannatusta

Vastaajista 66 % oli sitä mieltä, että Suomen pitäisi olla edelläkävijä päästöjä vähentävien teknologioiden käyttöönotossa. Pääkaupunkiseudun vastaajista 39 % oli täysin samaa mieltä siitä, että Suomen tulisi olla edelläkävijä uusien päästöjä vähentävien ratkaisujen käyttöönotossa, kun harvaan asutuilla alueilla täysin samaa mieltä oli vain 18 %. Vihreiden äänestäjistä 80 % ja Vasemmistoliiton kannattajista 77 % oli väittämän kanssa samaa mieltä, kun taas esimerkiksi Keskustan kannattajista samaa mieltä oli 70 % ja Perussuomalaisten kannattajista ainoastaan 42 %. Perussuomalaisten äänestäjistä lähes puolet, 49 % oli väittämän kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä.

Uusi ilmastopimus nähdään tärkeäksi

81 % vastaajista katsoi, että kansainvälisissä neuvotteluissa on solmittava pikaisesti uusi ilmastopimus, jolla päästöjä vähennetään maailmanlaajuisesti. Uuden maailmanlaajuisen ilmastopimuksen solmimisen koki tärkeäksi 86 % pääkaupunkiseudun, 88 % suurten kaupunkien keskustojen ja lähiöiden asukkaista, mutta vain 65 % harvaan asuttujen seutujen asukkaista.

Suomen omien päästöjen vähentämistä pidetään tarpeellisena

Väittämän ”Suomen pitäisi vähentää omia päästöjään riippumatta siitä mitä muut maat tekevät” kanssa samaa mieltä oli 60 % vastaajista. Naisista näin ajatteli 69 % ja miehistä 52 %. Väittämän ”Suomen pitää vähentää päästöjään vasta, kun suuret päästäjamaat Yhdysvallat, Kiina ja Intia suostuvat sitoviin päästövähennyksiin” kanssa samaa mieltä oli 42 % kaikista vastaajista. Samaa mieltä oli 33 % naisista ja 51 % miehistä.

76 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että EU:n tulisi näyttää muulle maailmalle esimerkkiä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Ison-Britannian kaltaisia viisivuotisia hiilibudjetteja kannatti Suomessa käyttöönotettaviksi 64 % vastaajista. Suomen nykyistä parempaa varautumista sään ääri-ilmiöihin, kuten rankkasateisiin, myrskyihin ja hellejaksoihin, kannatti 76 % vastaajista.

Uusiutuvan energian lisääminen saa kannatusta

Vastaajilta tiedusteltiin myös, tulisiko uusiutuvan energian, kuten aurinko- ja tuulivoiman sekä biopolttoaineiden, käyttöä lisätä Suomessa, vaikka se tekisi energiasta kalliimpaa. 66 % vastaajista oli sitä mieltä, että uusiutuvan energian käyttöä pitäisi lisätä. Naisista 72 % ja miehistä 60 % kannatti uusiutuvan energian lisäämistä. Asuinpaikan yhteys uusiutuvan energian lisäämisen kannatukseen oli selvä. Harvaan asutuilla alueilla uusiutuvan energian lisäämistä kannatti 51 %, kun taas taajamissa harvaan asutulla alueella, kaupungissa tai muussa kunnassa asuvista sitä kannatti 68 % ja pääkaupunkiseutulaisista 73 %.

Eri koulutustasojen edustajista uusiutuvan energian lisäämisen kannattajia oli eniten ylioppilaiden (79 % täysin tai jokseenkin samaa mieltä), ylemmän akateemisen tutkinnon suorittaneiden (75 %) ja opistoasteen ammatillisen tutkinnon (74 %) suorittaneiden joukossa. Kielteisimmin uusiutuvan energian lisäämiseen suhtautuivat ammatillisen perustutkinnon suorittaneet, joista 35 % oli eri mieltä lisäämistä koskevan väittämän kanssa. Uusiutuvan energian lisäämiseen myönteisimmin suhtautuivat Vihreiden (täysin tai jokseenkin samaa mieltä 97 %), Vasemmistoliiton (81 %) ja Kristillisdemokraattien (71 %) kannattajat. Eniten uusiutuvan energian lisäämiseen kielteisesti suhtautuvia löytyi Perussuomalaisten (50 % täysin tai jokseenkin eri mieltä), Kokoomuksen (36 %) ja Ruotsalaisen kansanpuolueen (30 %) äänestäjistä.

Ilmastolle haitallisten verojen korottaminen jakaa vastaajat

Ilmastolle haitallisten asioiden, kuten fossiilisen energian, verojen nostamista ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi kannatti 50 % vastaajista. Verojen nostoa kannatti 53 % naisista ja 47 % miehistä. Harvaan asuttujen alueiden väestöstä enemmistö, yli 53 %, oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että ilmaston kannalta haitallisten asioiden veroja olisi syytä nostaa. Sitä vastoin pääkaupunkiseudulla ja yli 50 000 asukkaan kaupunkien keskustassa ja lähiöissä asuvista verotuksen nostamiseen suhtautui torjuvasti ainoastaan 31 %.

Haitallisten asioiden verojen nosto sai eniten kannatusta Vihreiden (87 % täysin tai jokseenkin samaa mieltä) ja Vasemmistoliiton (76 % täysin tai jokseenkin samaa mieltä) äänestäjiltä. Verojen nostoa vastustivat eniten Kristillisdemokraattien (74 % täysin tai jokseenkin eri mieltä) ja Perussuomalaisten (69 %) äänestäjät. Eri koulutusasteiden vastaajien välillä ei ollut merkittäviä eroja suhtautumisessa verotuksen kiristämiseen.

Niukka enemmistö toivoo ilmastonmuutoksen hillintää hallitusohjelmaan

52 % vastaajista arvioi, että ilmastonmuutoksen hillinnän ja vähäpäästöisen yhteiskunnan tulisi olla seuraavan hallitusohjelman pääteemoja. Naisista 58 % ja miehistä 47 % katsoi, että mainitut aiheet tulisi nostaa hallitusohjelman kärkiteemoiksi. Hallitusohjelmaväittämän kanssa oli samaa mieltä 57 % pääkaupunkiseudun asukkaista ja 40 % harvaan asuttujen alueiden asukkaista. Vastaajista 60 % katsoi, että hallituksen tulisi toimia aktiivisemmin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, kun taas 30 % oli sitä mieltä, että aktiivisemmille toimille ei ole tarvetta. Hallitukselta aktiivisempia toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi toivoi 65 % naisista ja 53 % miehistä.

Kehitysmaiden tukeminen jakaa mielipiteitä

Väittämän ”Kehitysmaat ja köyhimmät ihmiset kärsivät ilmastonmuutoksesta eniten, joten rikkaiden maiden kuten Suomen tulee tukea heitä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa” kanssa samaa mieltä

oli hieman alle puolet, 46 %, vastaajista. Vasemmistoliiton äänestäjistä väitteen kanssa samaa mieltä oli 65 % ja Perussuomalaisten äänestäjistä 22 %. Väittämän ”Suomen tulisi suunnata kehitysapua enemmän ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi” kanssa samaa mieltä oli 49 % vastaajista. Vasemmistoliiton kannattajista väittämän kanssa oli samaa mieltä 71 %, Perussuomalaisten äänestäjistä 32 %.

3. Henkilökohtainen toiminta

Ilmastonmuutoksen hillintä on suhteellisen pienessä roolissa äänestysvalinnoissa

Ainoastaan vajaa kolmannes vastaajista kertoi, että äänestää vaaleissa ihmistä, joka toimii aktiivisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. 31 % vastaajista katsoi, että väittämä ”äänestän eduskuntavaaleissa ehdokasta, joka toimii aktiivisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi” kuvasi heitä hyvin tai melko hyvin. Naisista 36 % ja miehistä 26 % sanoi äänestävänsä eduskuntavaaleissa ehdokasta, joka toimii aktiivisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. 50 % vastaajista katsoi, että väittämä kuvasi heitä huonosti tai melko huonosti. Merkittävä osuus, 19 % vastaajista, vastasi, ettei osannut sanoa, kuvasiko väite heitä. Tämä voi viitata siihen, että ilmastonmuutoksen hillintä ja muut ilmastoteemat eivät ole olleet selvästi esillä vuoden 2015 eduskuntavaaliehdokkaiden kampanjoinnissa. Naisista 23 % ja miehistä 15 % vastasi kysymyksen kohdalla, ettei osannut sanoa. Eduskuntavaaleissa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi aktiivisesti toimivaa ehdokasta kertoi äänestävänsä 35 % pääkaupunkiseudun, 35 % suurten kaupunkien keskustojen ja 24 % harvaan asuttujen seutujen asukkaista.

Kaksi kolmasosaa ei ole muuttanut toimintaansa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi

Selvä enemmistö vastaajista arvioi, ettei ole muuttanut omaa toimintaansa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi: 65 % vastaajista koki, että väittämä ”olen muuttanut liikkumistani, ruokailutottumuksiani tai asumisratkaisujani ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi” kuvasi heitä huonosti tai melko huonosti. 29 % vastasi väitteen kuvaavan itseään hyvin tai melko hyvin.

Ilmastovaikutusten huomiointi vaikuttaa ostopäätöksiin ainoastaan reilulla kolmanneksella vastaajista. 38 % katsoi, että väittämä ”teen itse usein ostopäätöksiä, joissa huomioin ilmastovaikutukset (valitsen esim. vähäpäästöisen auton, kasvisruokaa, junamatkan lennon sijaan)” kuvaa heitä hyvin tai melko hyvin. Sitä vastoin 55 % koki väitteen kuvaavan heitä huonosti tai melko huonosti. Sukupuolten ero vastauksissa oli varsin suuri, sillä naisista 45 % ja miehistä 32 % koki tekevänsä usein ilmastovaikutukset huomioivia ostopäätöksiä. Viidennes kaikista vastaajista kertoi lisänneensä varautumistaan sään ääri-ilmiöihin ja muihin ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. 49 % vastaajista vastasi, että haluaisi lisää tietoa ilmastonmuutoksesta ja neuvoja ilmaston kannalta viisaisiin ratkaisuihin.

4. Vaikuttavimmat toimenpiteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi

Suurten kehittyvien maiden ja Yhdysvaltain roolia pidetään keskeisenä

Vastaajien mielestä tärkeimpiä ilmastonmuutoksen hillintään vaikuttavia ratkaisuja tekevät suuret kehittyvät maat, kuten Kiina ja Intia, sekä Yhdysvallat. Suurten kehittyvien maiden roolia piti erittäin

tärkeänä peräti 77 % ja melko tärkeänä 14 %. Yhdysvaltojen ratkaisuja ja ilmastopoliitikkaa piti erittäin tärkeänä 70 % ja melko tärkeänä 22 %. Kolmanneksi tärkeimpänä tekijänä vastaajat pitivät kansainvälisten suuryritysten toimia, jotka arvioi erittäin tärkeiksi 60 % ja melko tärkeiksi 31 %. Naiset arvioivat EU:n ja Yhdysvaltojen ilmastopoliitikan ja sitovien kansainvälisten ympäristösopimusten sekä suuryritysten toimien tärkeyden ilmastonmuutosta hillitsevinä tekijöinä suuremmaksi kuin miehet.

EU:n ilmastopoliitikan merkitys nähdään Suomen kansallisia ratkaisuja suuremmaksi

Euroopan unionin ratkaisuja piti erittäin tärkeinä 39 % ja melko tärkeinä 44 % vastaajista. Suomen kansallisia toimia ja poliittisia päätöksiä piti erittäin tärkeinä ainoastaan 18 % ja melko tärkeinä 45 %. Kokonaisuudessaan Suomen kansallisten toimien merkitys arvioitiin kyselyyn sisältyneistä toimenpiteistä kaikkein vähäisimmäksi. EU:n ja Suomen kansallisten toimien ja ilmastopoliitikan merkitys arvioitiin huomattavasti vähäisemmäksi kuin kehittyvien maiden, Yhdysvaltojen ja kansainvälisten suuryritysten. Vastaajien näkemys näyttää siten olevan, että ilmastonmuutoksen hillitsemisen avaimia pitelevät teollisuusmahdit Euroopan ulkopuolella.

Innovaatioita ja kansainvälisiä ympäristösopimuksia pidetään tärkeinä

Euroopan unionin ja Suomen toimilla katsottiin olevan vähäisempi merkitys kuin uusilla teknologioilla, jotka arvioi erittäin tärkeiksi 58 % ja melko tärkeiksi 34 % vastaajista, sekä laajoilla, sitovilla kansainvälisillä ympäristösopimuksilla, joita piti erittäin tärkeinä 57 % ja melko tärkeinä 32 %. Kyselyn perusteella vastaajat luottavat enemmän energiantuotannossa tehtäviin innovaatioihin ja kansainvälisiin ympäristösopimuksiin.

Myös uusille kuluttajille tarjottaville vähäpäästöisille palveluille nähtiin tarve, sillä vastaajat arvioivat niiden merkityksen olevan olevan suhteellisen suuri ilmastokysymyksen ratkaisussa. Runsas kolmannes (35 %) piti uusia palveluja erittäin tärkeinä ja lähes puolet (48 %) melko tärkeinä. Naisten usko uusien vähäpäästöisten, kuluttajille suunnattujen palvelujen tärkeyteen oli selvästi miehiä suurempaa.

Kansalaisten toimien vaikutus tunnustetaan

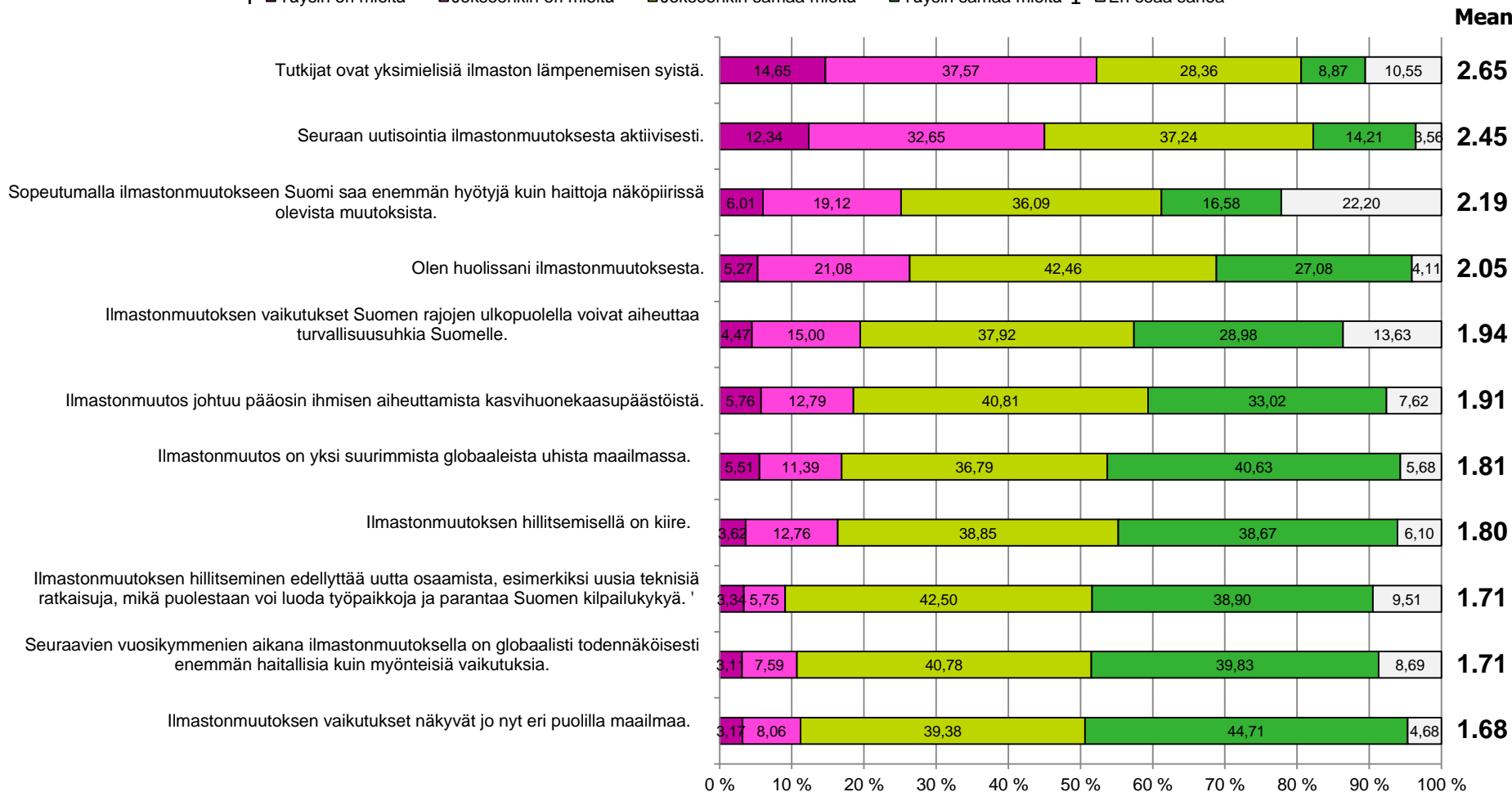
Yksittäisten kansalaisten ja kuluttajien toimet ja valinnat arvioitiin kokonaisuutena hieman tärkeämmiksi kuin Suomen kansalliset toimet ja poliittiset päätökset. Kansalaisten valintoja piti erittäin tärkeinä 17 % ja melko tärkeinä 48 %. Sekä yksittäisten kansalaisten valintojen että Suomen kansallisten toimien osalta vastaajien keskuudessa esiintyi selvästi enemmän skeptisyyttä kuin muiden toimijoiden toimenpiteiden kohdalla. Vastaajista 6 % ei pitänyt kansalaisten toimia lainkaan tärkeinä ja 23 % ei kovin tärkeinä. Suomen kansallisten toimien osalta vastaavat osuudet olivat 7 % ja 23 %.

Ilmastobarometri 2015

Yhteenvetokalvot

Ilmastonmuutokseen liittyvät väittämät: Ilmastonmuutoksen haitalliset vaikutukset vastaajille selkeitä, syyt eivät.

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

Ilmastopolitiikkaan liittyvät väittämät:

Vastaajat pitävät kattavia kansainvälisiä ja EU-tason toimenpiteitä tärkeimpinä ⁴

■ Täysin eri mieltä
 ■ Jokseenkin eri mieltä
 ■ Jokseenkin samaa mieltä
 ■ Täysin samaa mieltä
 ■ En osaa sanoa

Henkilökohtainen toiminta:

Ilmastoväittämät kuvaavat lähes kaikissa kohdissa huonosti vastaajista 50%:ia tai yli

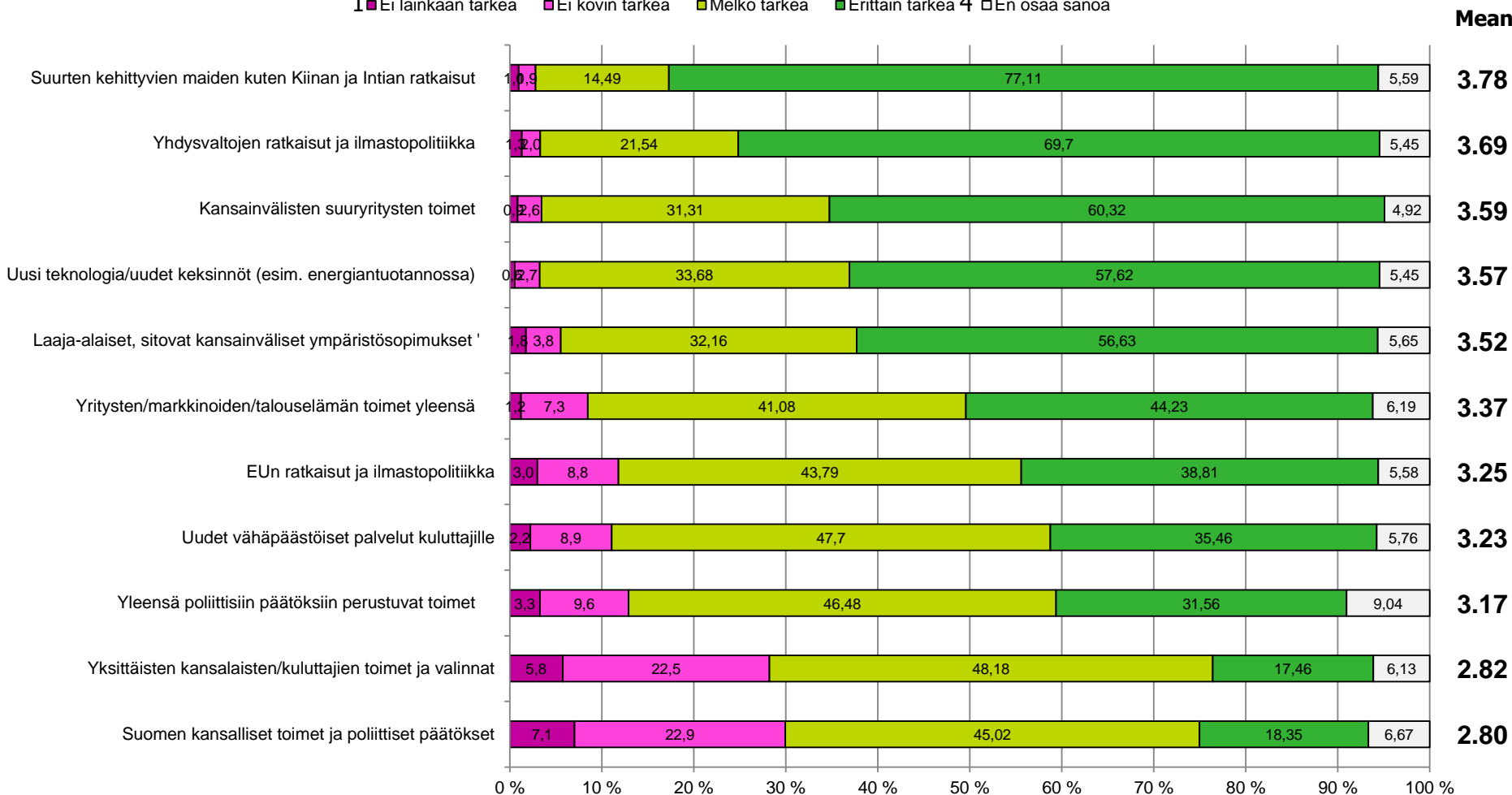
1 ■ Kuvaa huonosti ■ Kuvaa melko huonosti ■ Kuvaa melko hyvin ■ Kuvaa erittäin hyvin 4 □ En osaa sanoa

Toimenpiteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi:

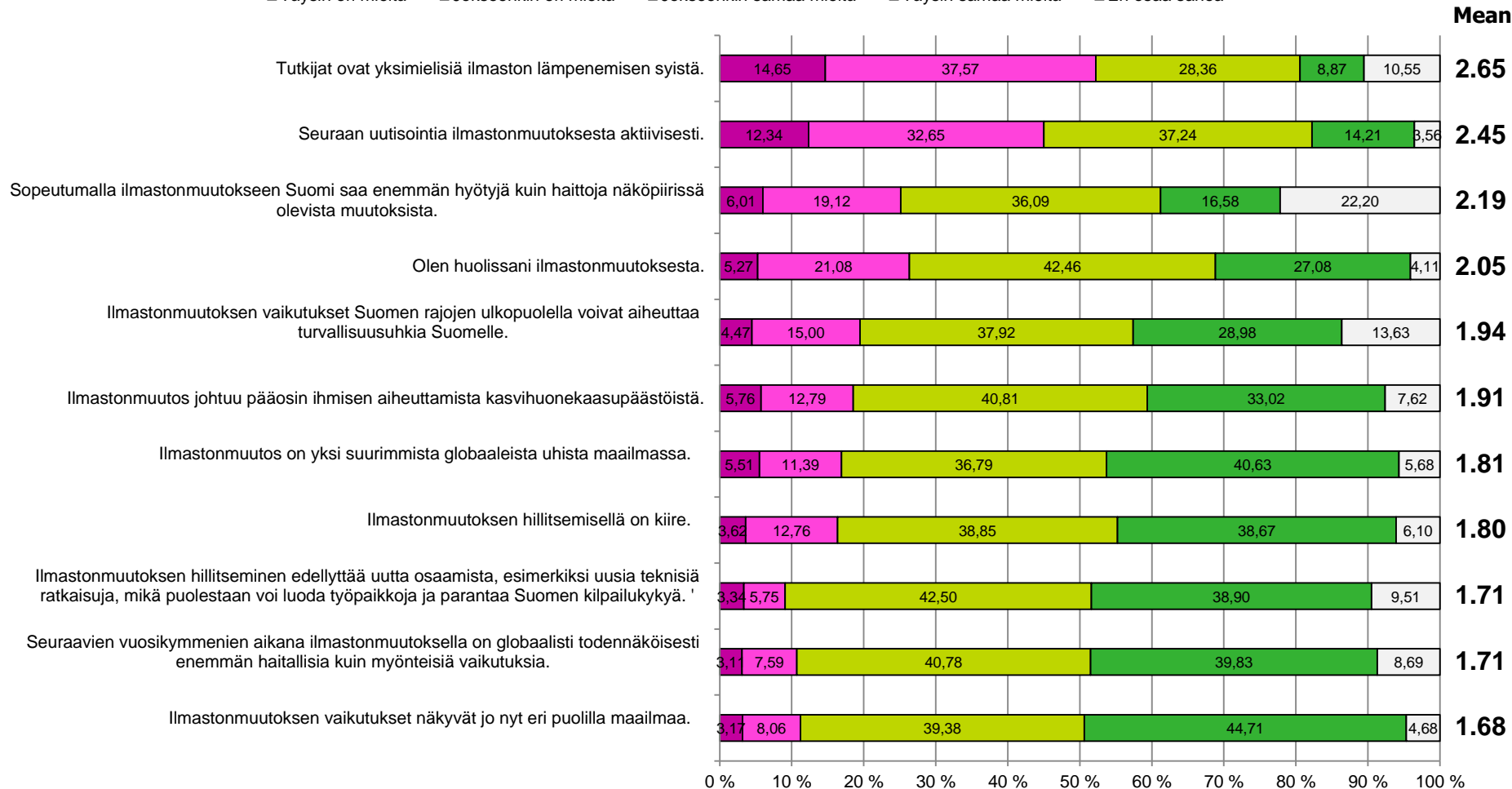
Vastaajien mielestä suurten kehittyvien maiden, USA:n ja suuryritysten ratkaisut tärkeitä, Suomen ja yksittäisten kansalaisten ei.

1 ■ Ei lainkaan tärkeä ■ Ei kovin tärkeä ■ Melko tärkeä ■ Erittäin tärkeä 4 □ En osaa sanoa

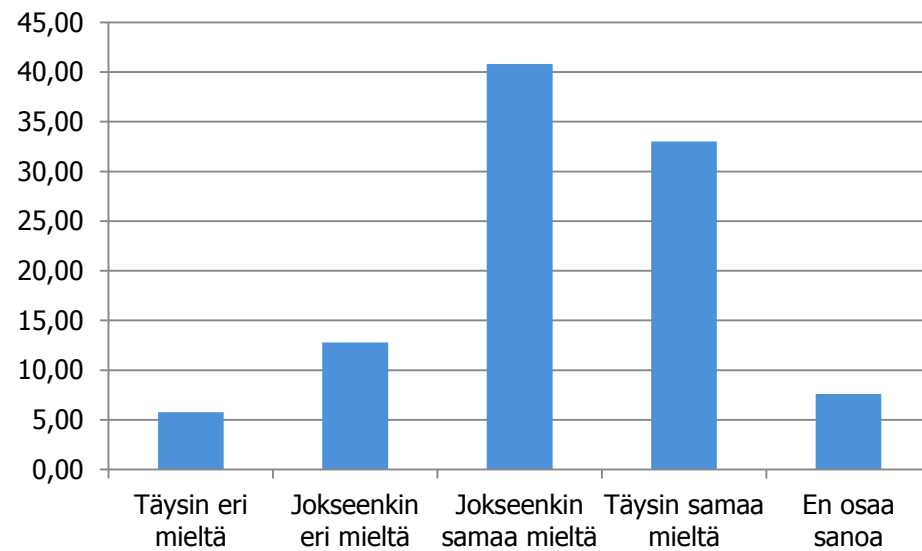

Ilmastonmuutokseen liittyvät väittämät: Ilmastonmuutoksen haitalliset vaikutukset ihmisille selkeitä, syyt eivät.

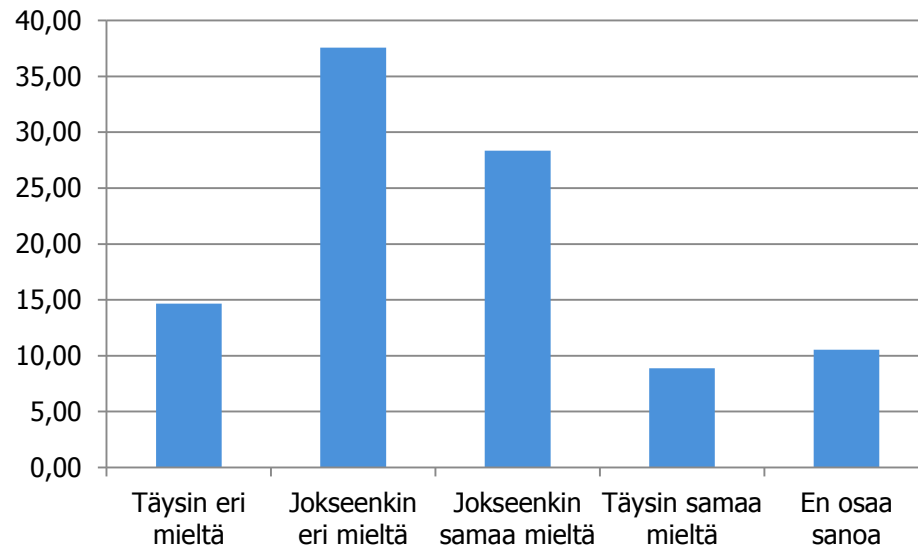
■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä □ En osaa sanoa

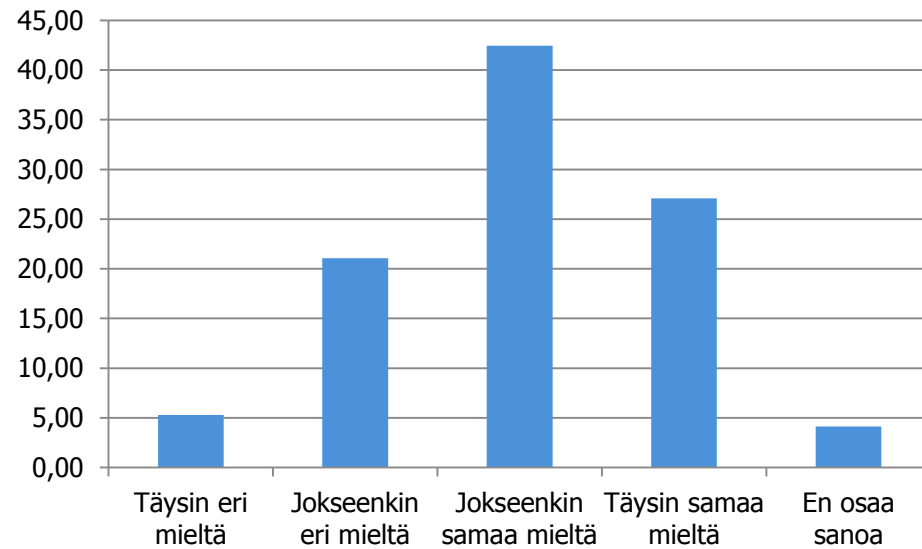
Ilmastonmuutos johtuu pääosin ihmisen aiheuttamista kasvihuonekaasupäästöistä.

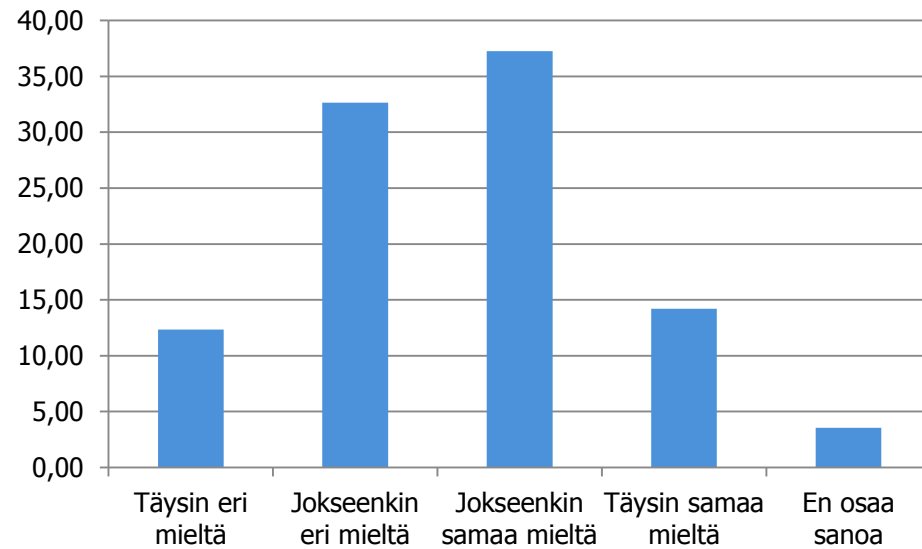
Tutkijat ovat yksimielisiä ilmaston lämpenemisen syistä.

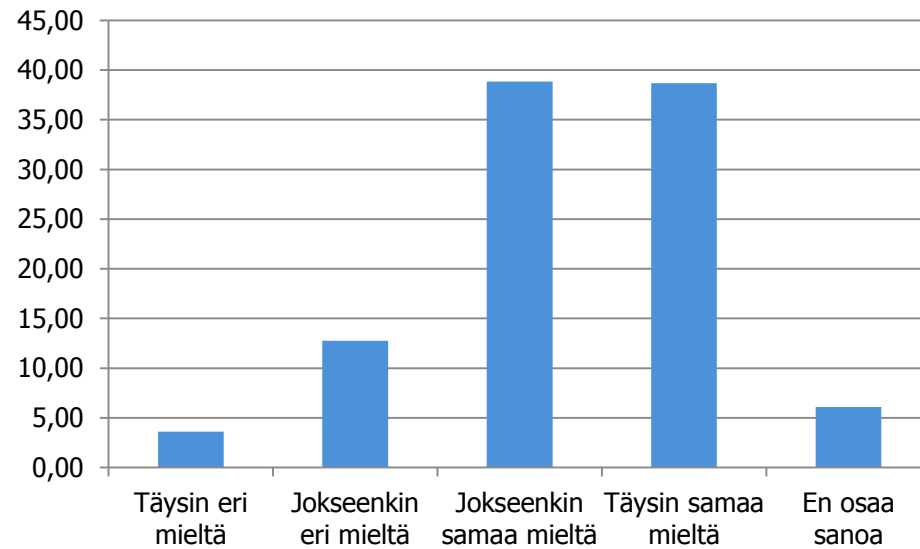
Olen huolissani ilmastonmuutoksesta.

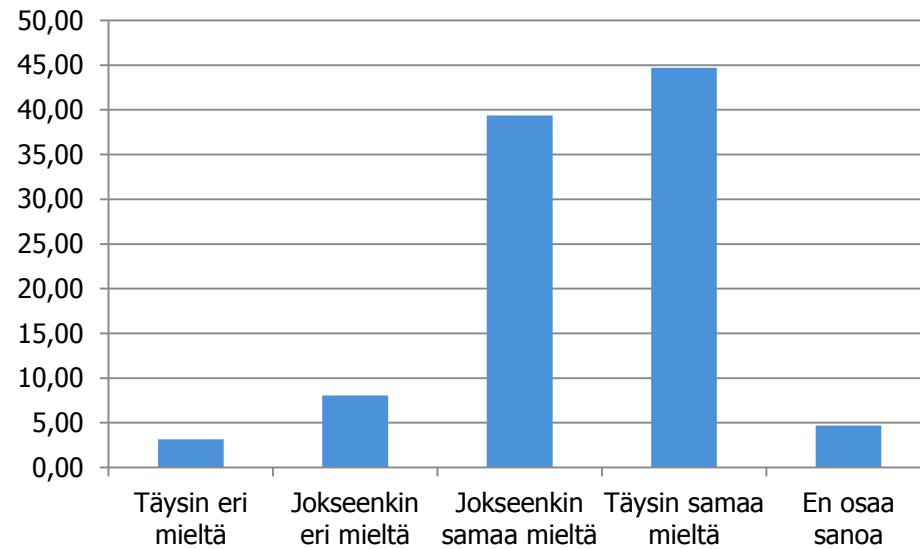
Seuraan uutisointia ilmastonmuutoksesta aktiivisesti.

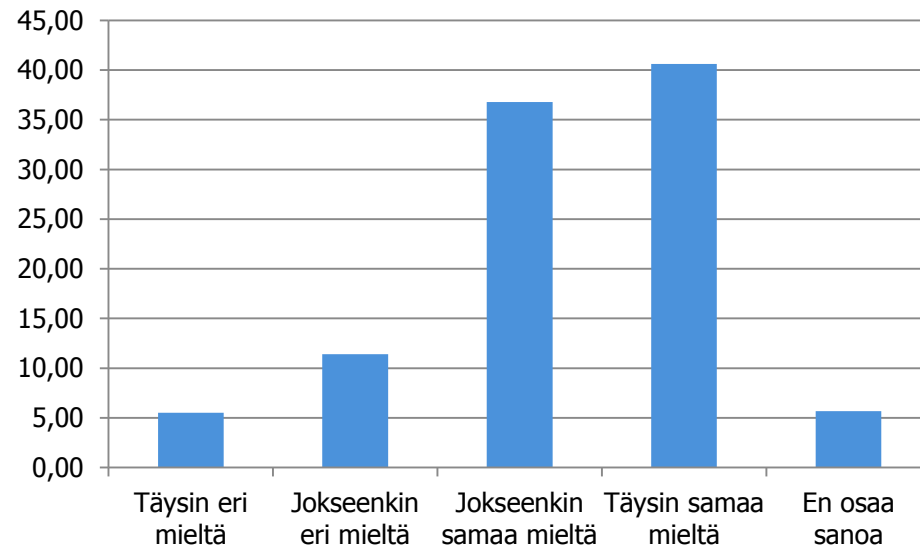
Ilmastonmuutoksen hillitsemisellä on kiire.

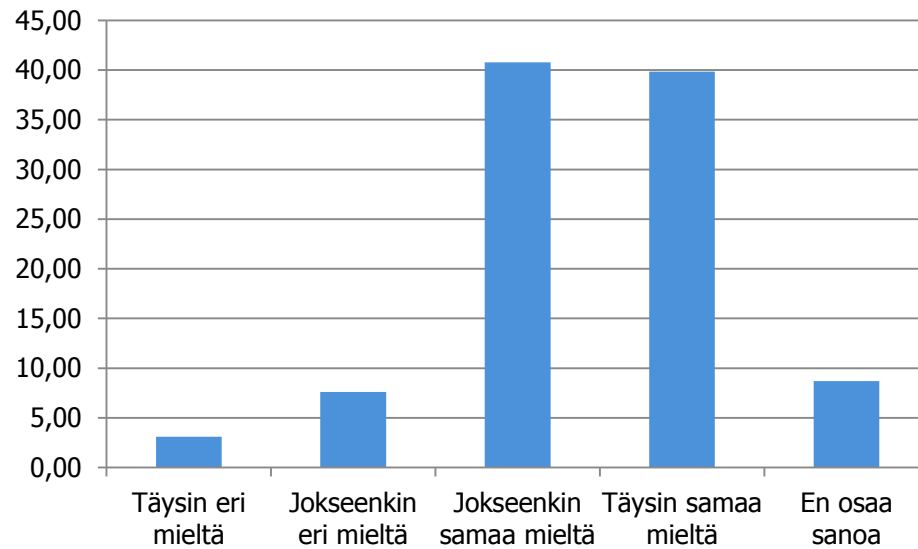
Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo nyt eri puolilla maailmaa.

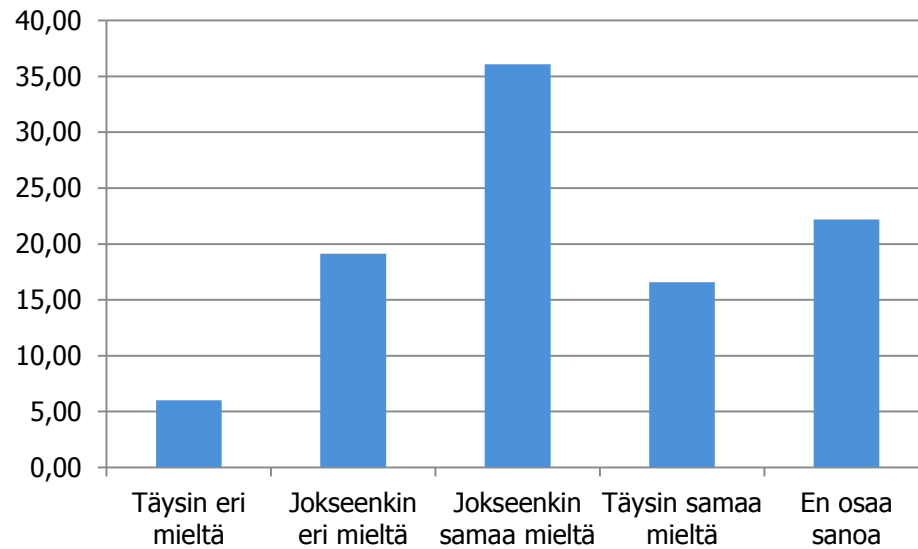
Ilmastonmuutos on yksi suurimmista globaaleista uhista maailmassa.

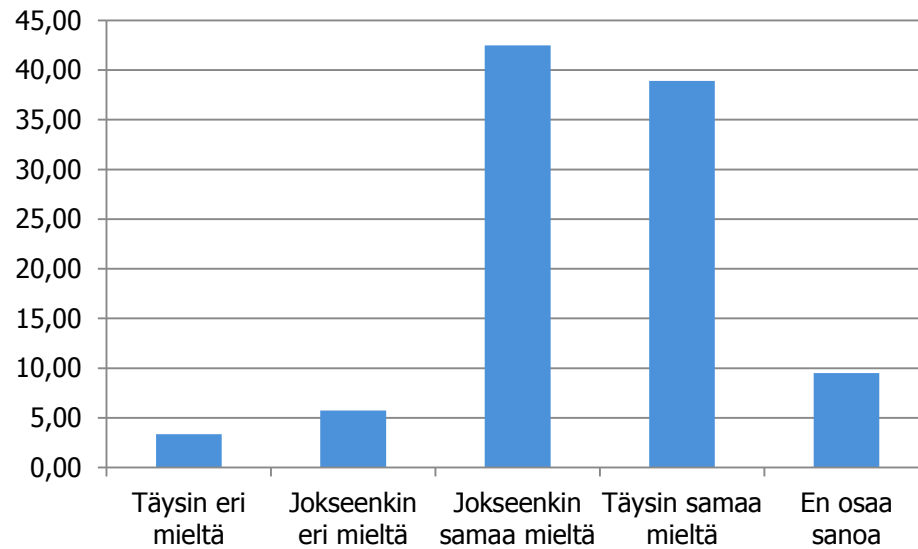
Seuraavien vuosikymmenien aikana ilmastonmuutoksella on globaalisti todennäköisesti enemmän haitallisia kuin myönteisiä vaikutuksia.

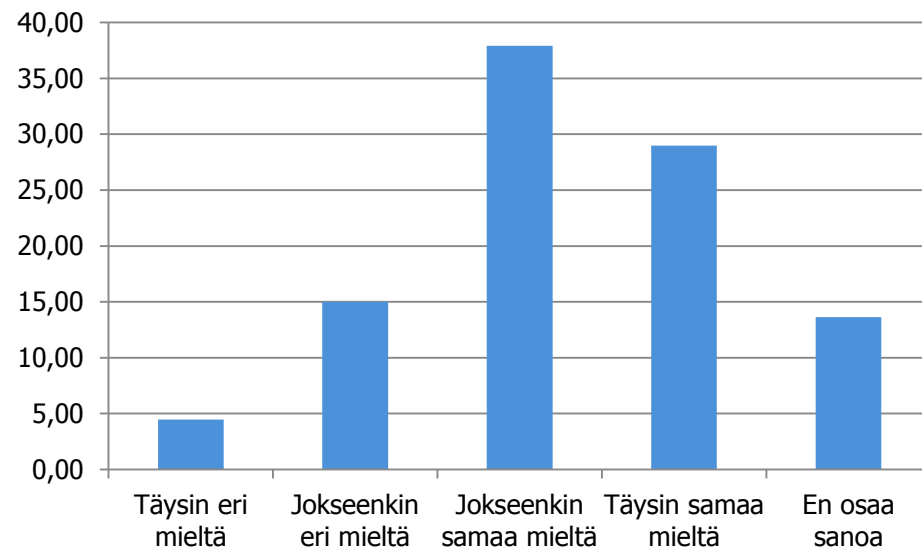
Sopeutumalla ilmastonmuutokseen Suomi saa enemmän hyötyjä kuin haittoja näköpiirissä olevista muutoksista.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää uutta osaamista, esimerkiksi uusia teknisiä ratkaisuja, mikä puolestaan voi luoda työpaikkoja ja parantaa Suomen kilpailukykyä.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset Suomen rajojen ulkopuolella voivat aiheuttaa turvallisuusuhkia Suomelle.

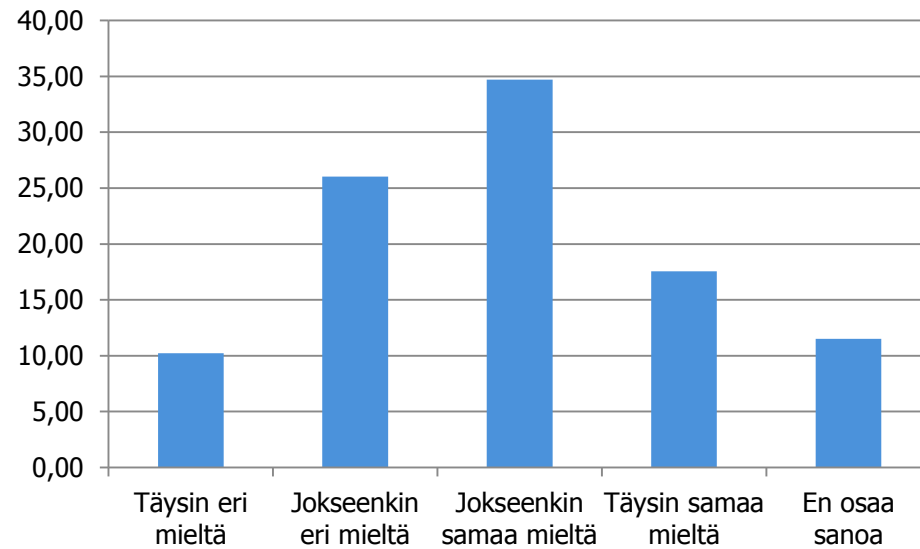

Ilmastopolitiikkaan liittyvät väittämät: Vastaajat pitävät kattavia kansainvälisiä ja EU-tason toimenpiteitä tärkeimpinä

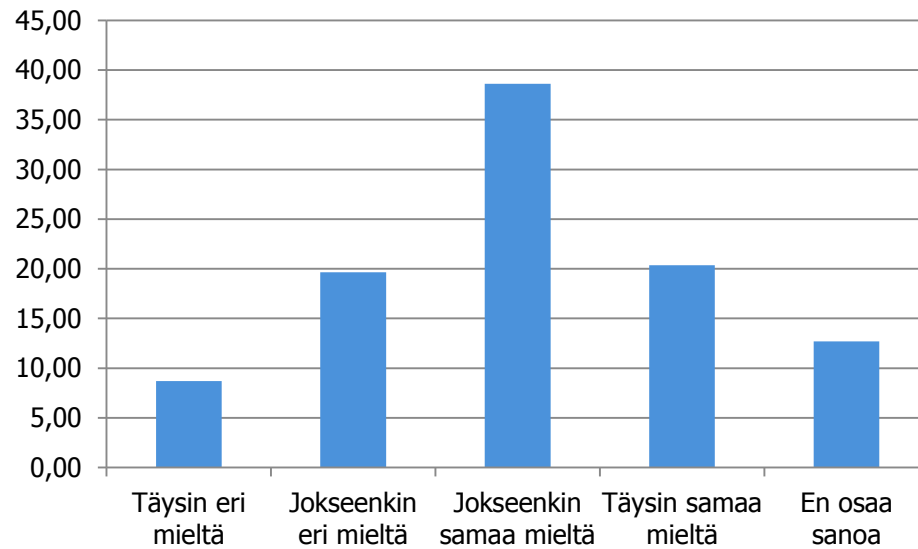
■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä □ En osaa sanoa

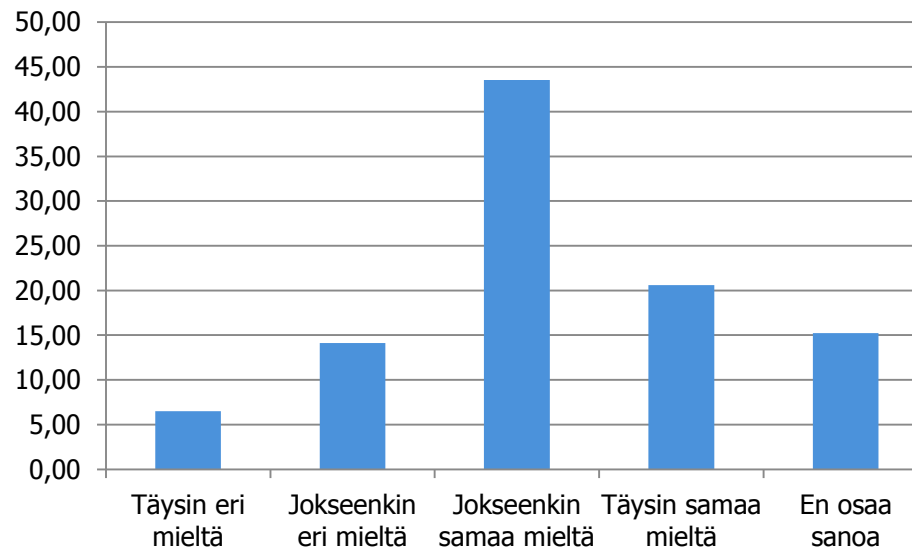
Ilmastonmuutoksen hillinnän ja vähäpäästöisen yhteiskunnan rakentamisen tulisi olla yksi seuraavan hallitusohjelman kärkiteemoja.

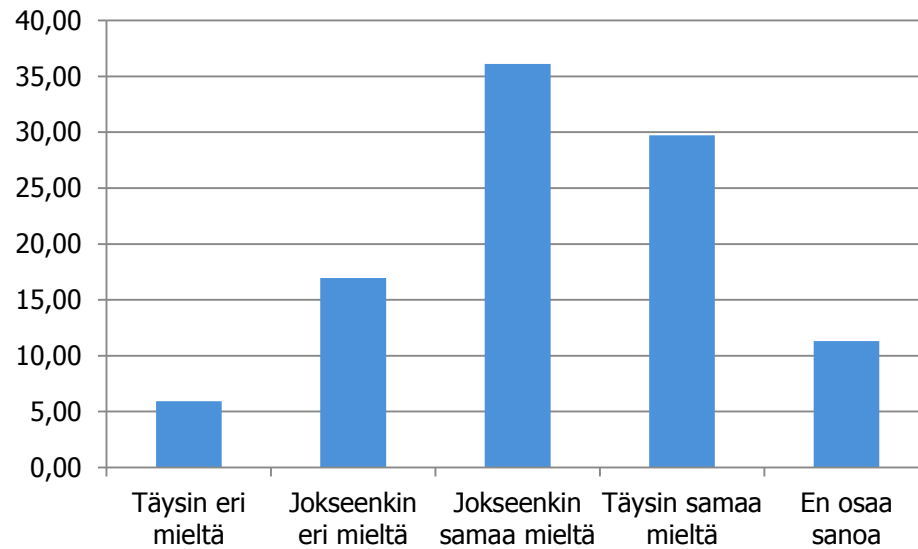
Suomen hallituksen on toimittava aktiivisemmin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

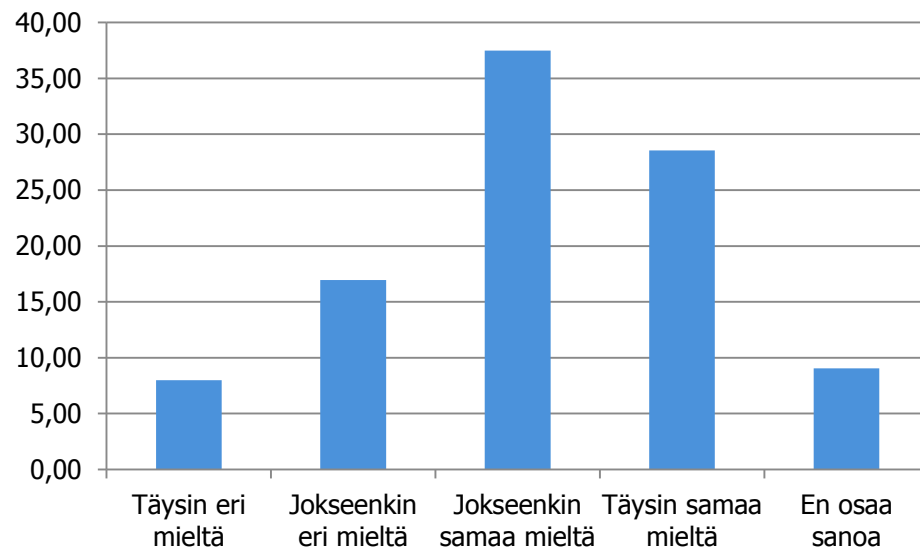
Iso-Britannia on määritellyt itselleen välietappeja kohti 80 % päästövähennystavoitettaan vuonna 2050. Nämä välietapit on käännetty laillisesti sitoviksi viisivuotisiksi hiilibudjeteiksi. Suomessa tulisi pyrkiä samankaltaisiin tavoitteisiin ja seurantaan.

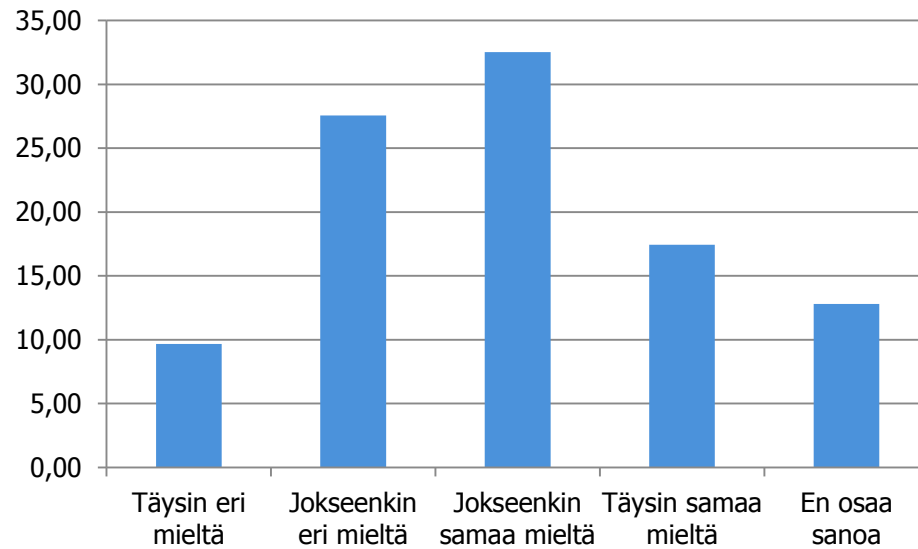
Suomen tulisi olla edelläkävijä uusien päästöjä vähentävien ratkaisujen käyttöönotossa.

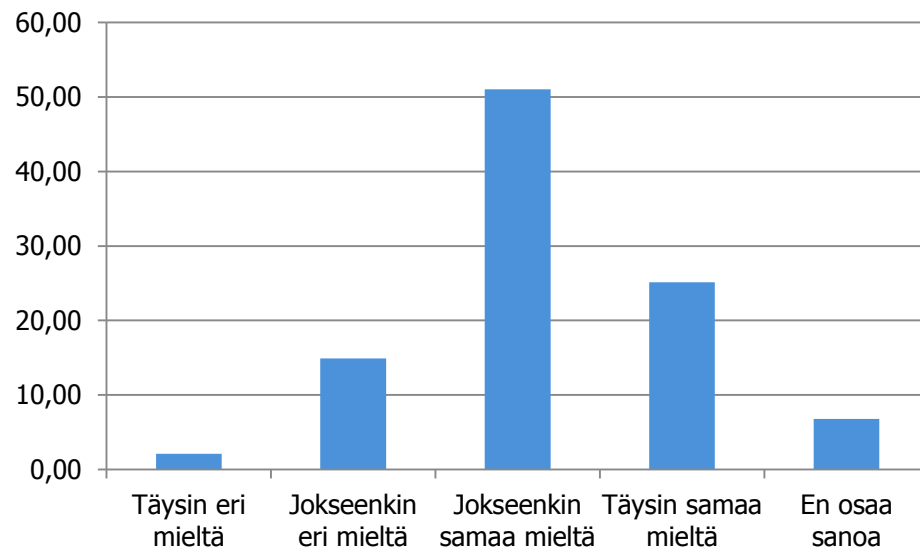
Uusiutuvan energian (esim. aurinko- ja tuulivoiman sekä biopolttoaineiden) käyttöä on lisättävä Suomessa, vaikka se tekisi energiasta kalliimpaa.

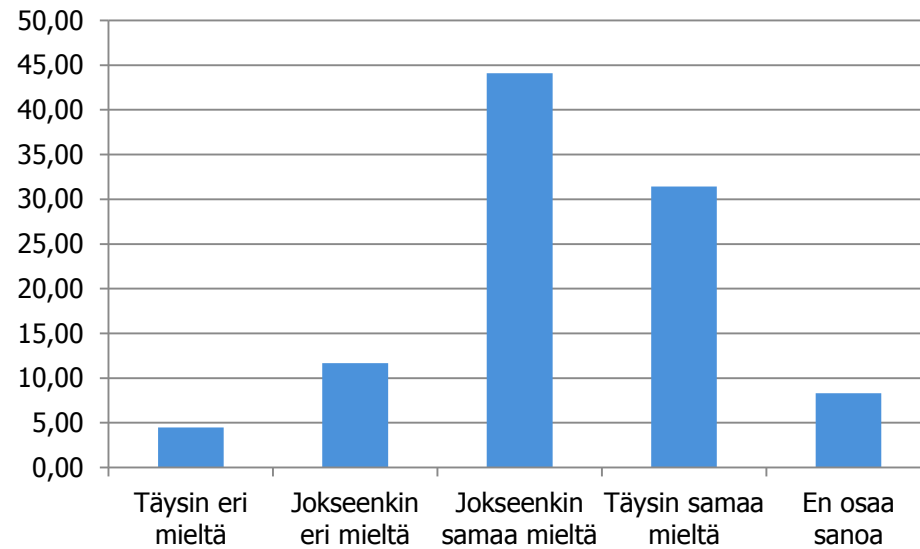
Ilmaston kannalta haitallisten asioiden kuten fossiilisen energian veroja olisi syytä nostaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

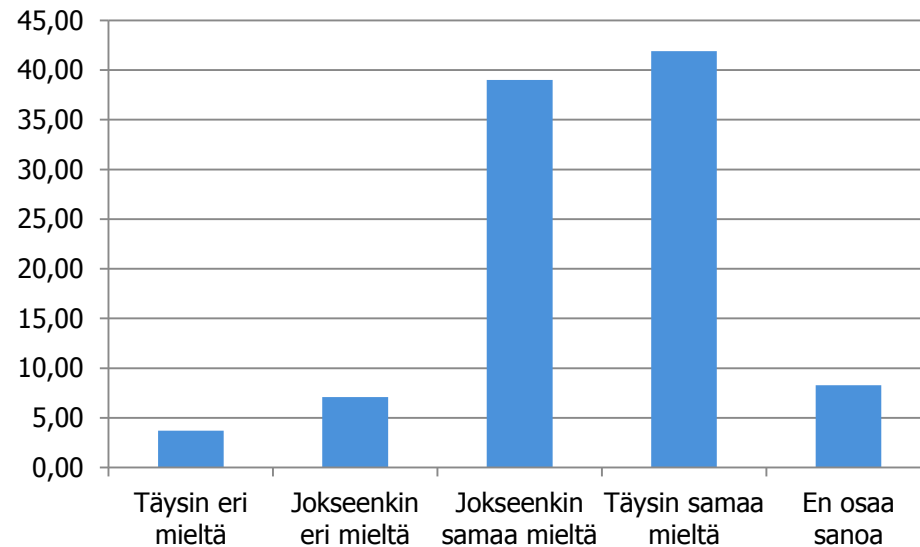
Suomen tulisi nykyistä paremmin varautua mm. sään ääri-ilmiöihin, kuten rankkasateisiin, myrskyihin ja hellejaksoihin

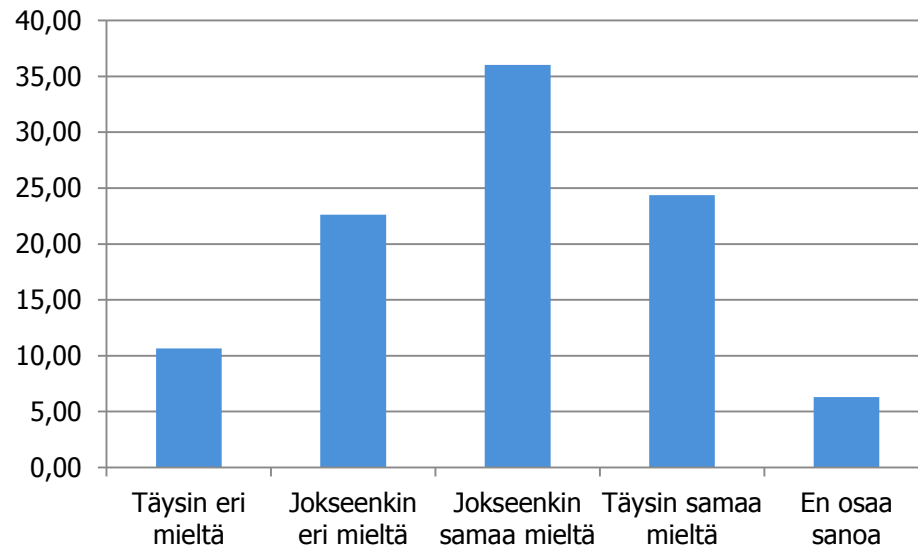
EU:n tulee näyttää muulle maailmalle esimerkkiä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä.

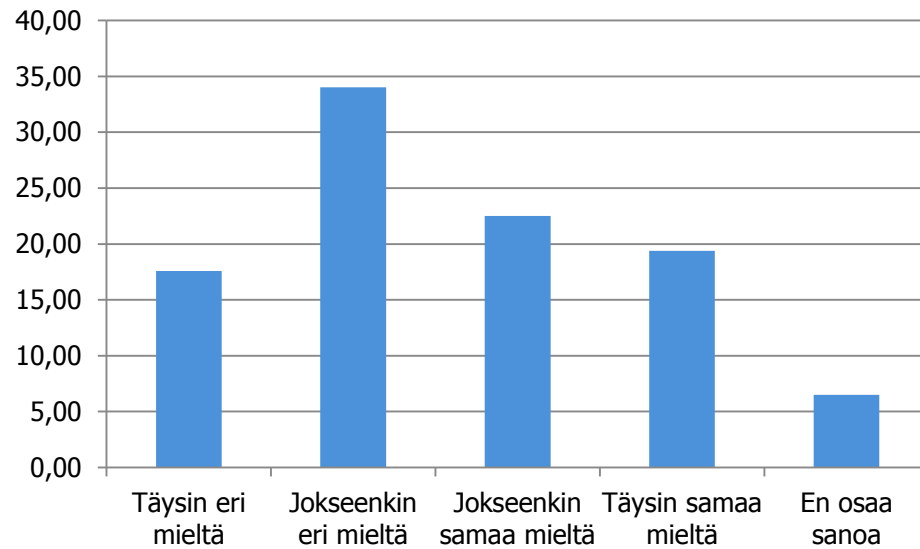
Kansainvälisissä neuvotteluissa on solmittava pikaisesti uusi ilmastopimus, jolla päästöjä vähennetään maailmanlaajuisesti.

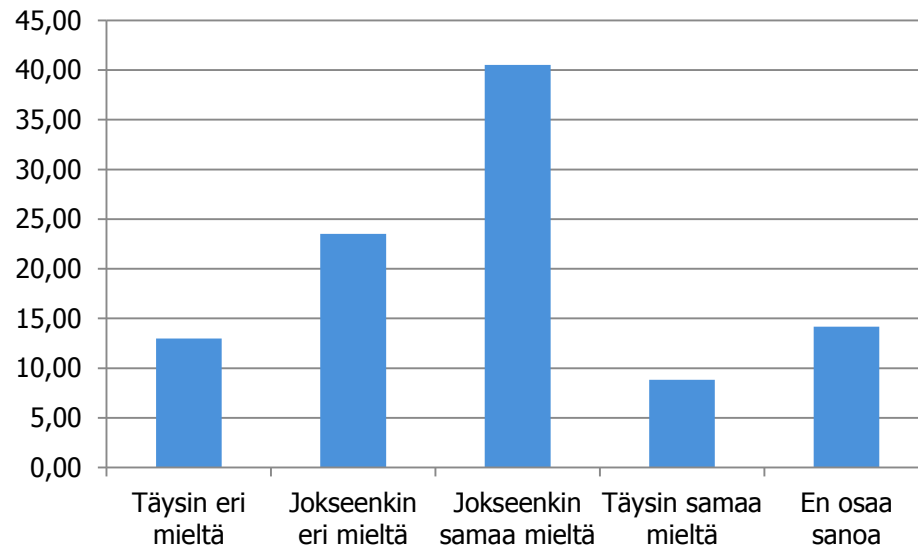
Suomen pitäisi vähentää omia päästöjään riippumatta siitä mitä muut maat tekevät.

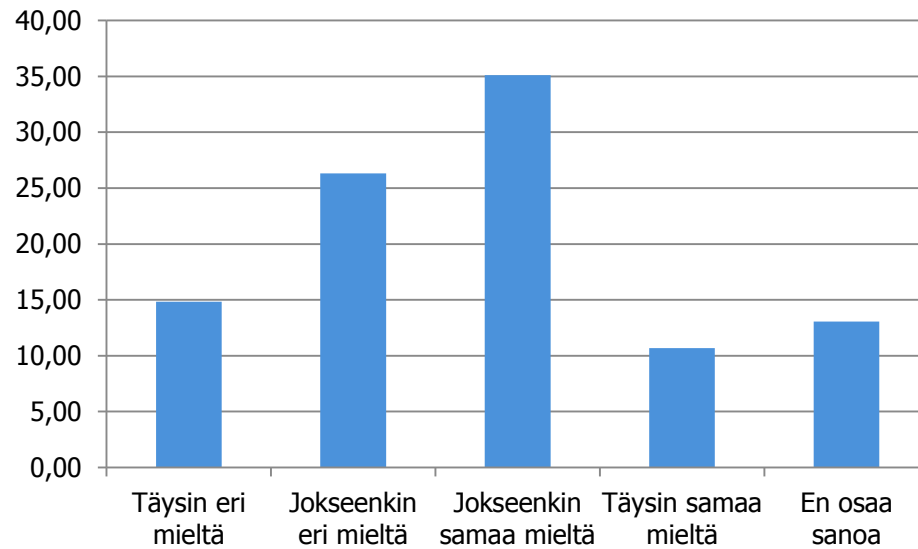
Suomen pitää vähentää päästöjään vasta, kun suuret päästäjät Yhdysvallat, Kiina ja Intia suostuvat sitoviin päästövähennyksiin.

Suomen tulisi suunnata kehitysapua enemmän ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi

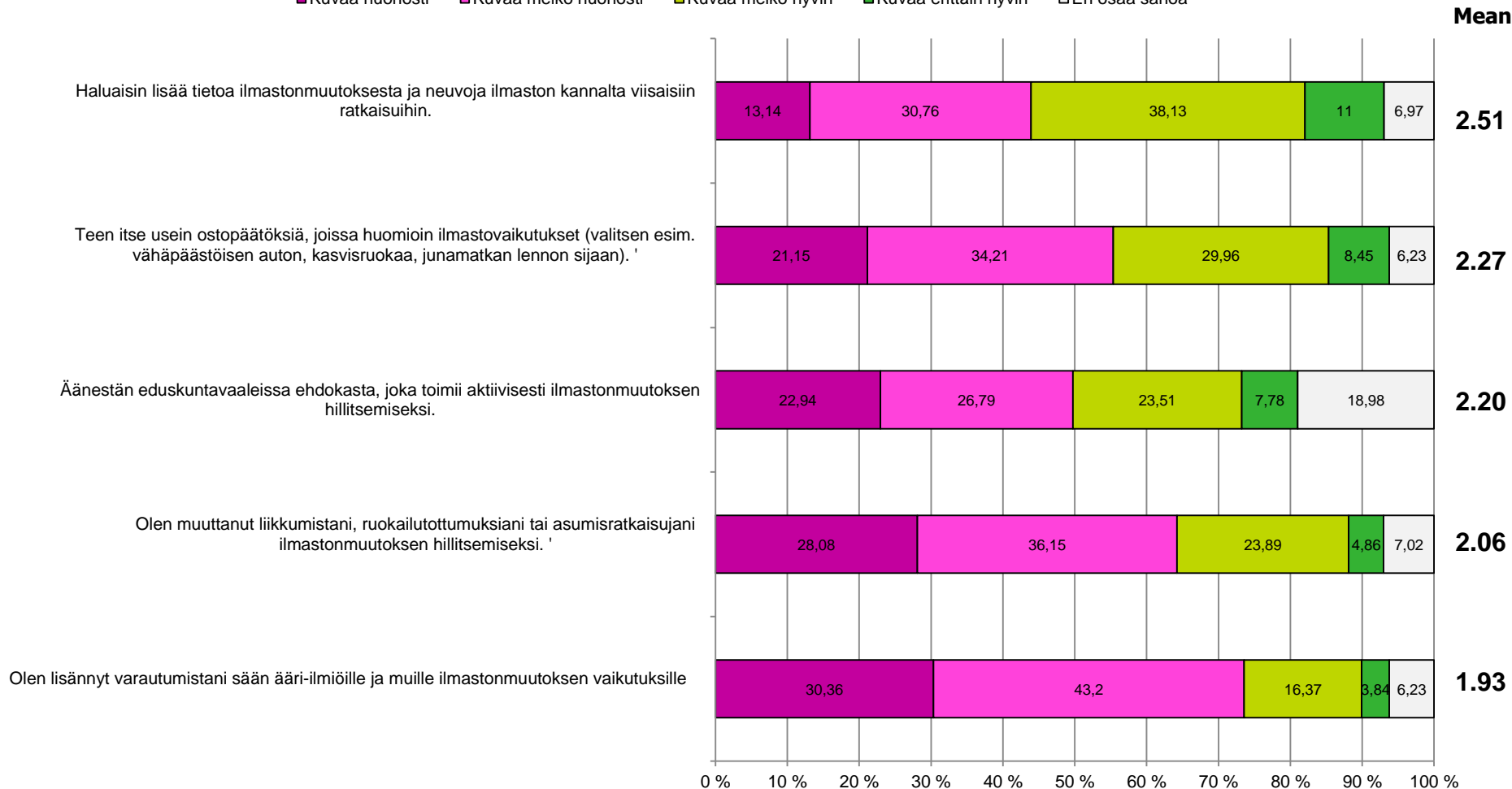
Kehitysmaat ja köyhimmät ihmiset kärsivät ilmastonmuutoksesta eniten, joten rikkaiden maiden kuten Suomen tulee tukea heitä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa

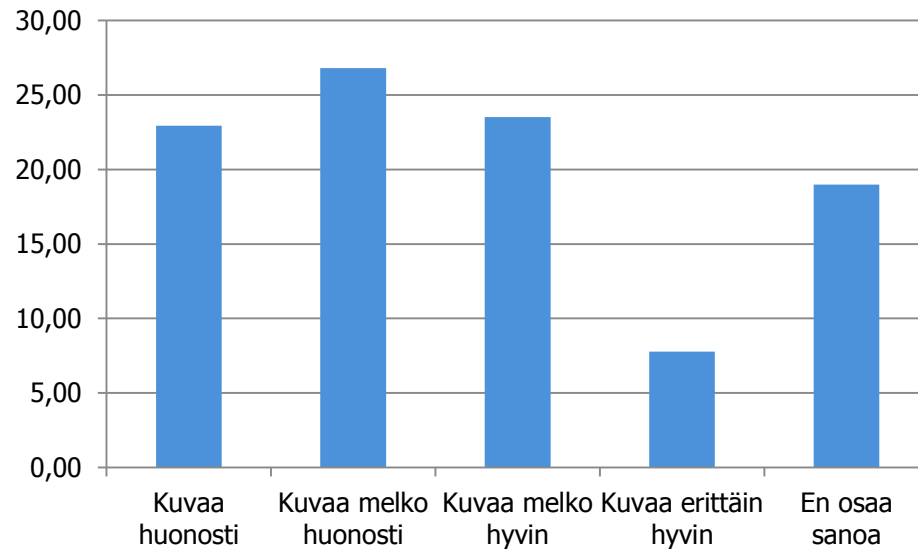
Henkilökohtainen toiminta:

Ilmastoväittämät kuvaavat lähes kaikissa kohdissa huonosti vastaajista 50%:ia tai yli

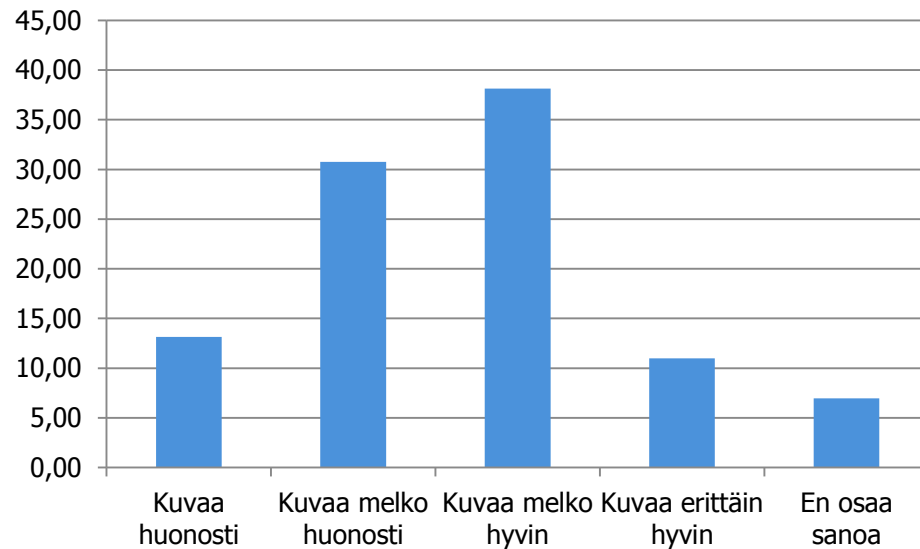
■ Kuvaa huonosti ■ Kuvaa melko huonosti ■ Kuvaa melko hyvin ■ Kuvaa erittäin hyvin □ En osaa sanoa

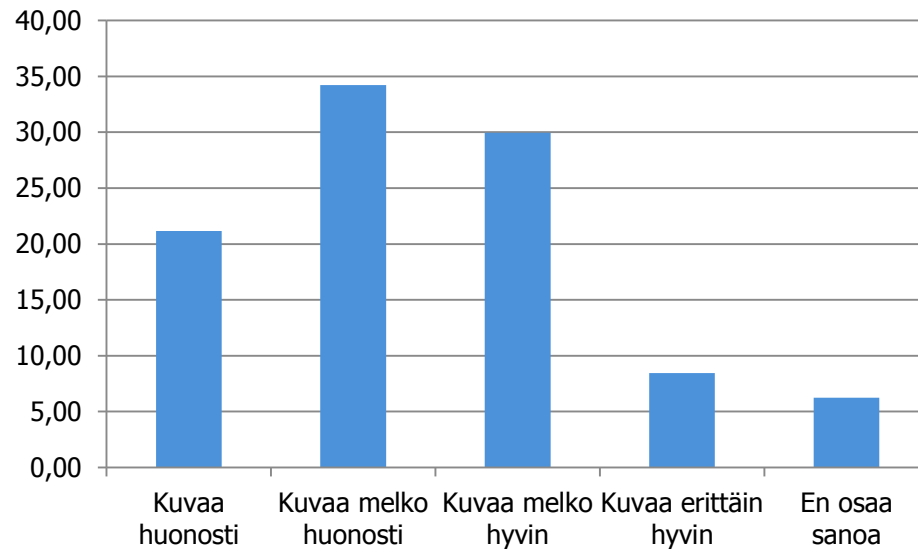
Äänestän eduskuntavaaleissa ehdokasta, joka toimii aktiivisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi

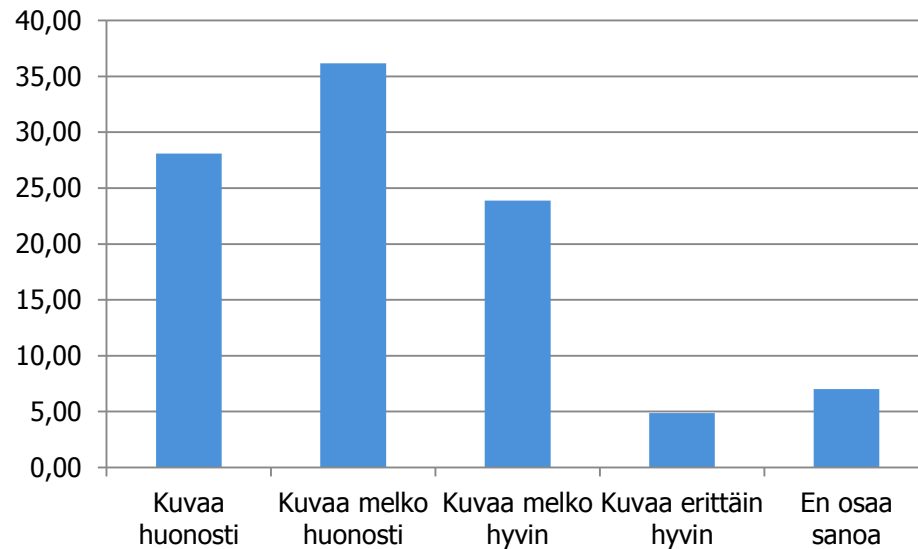
Haluaisin lisää tietoa ilmastonmuutoksesta ja neuvoja ilmaston kannalta viisaisiin ratkaisuihin.

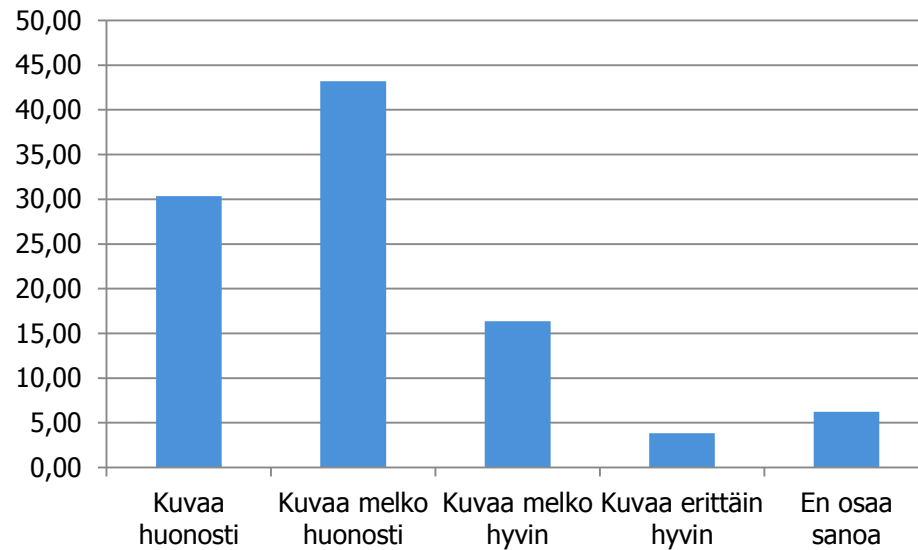
Teen itse usein ostopäätöksiä, joissa huomioin ilmastovaikutukset (valitsen esim. vähäpäästöisen auton, kasvisruokaa, junamatkan lennon sijaan).

Olen muuttanut liikkumistani, ruokailutottumuksiani tai asumisratkaisujani ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

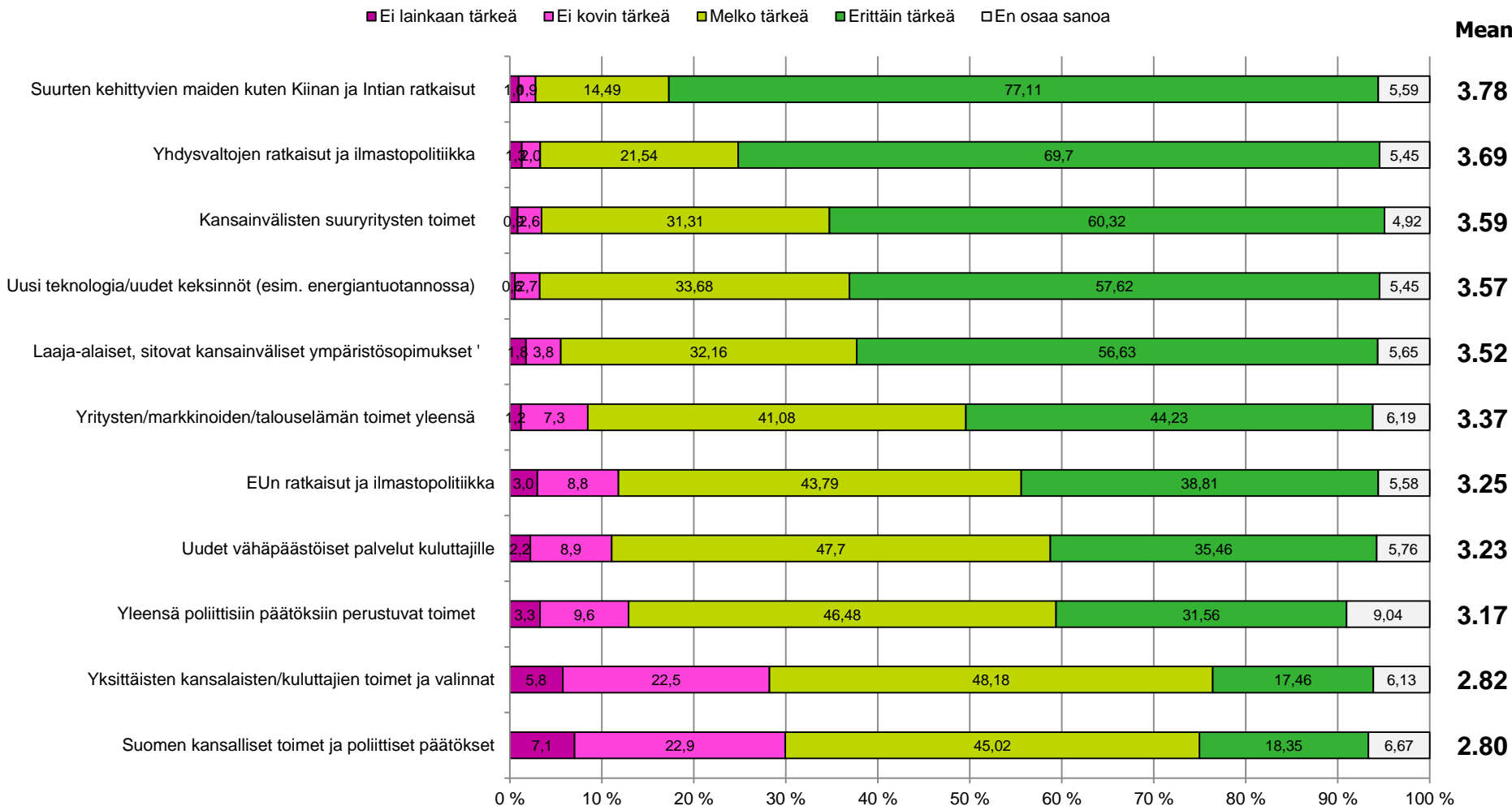

Olen lisännyt varautumistani sään ääri-ilmiöille ja muille ilmastonmuutoksen vaikutuksille

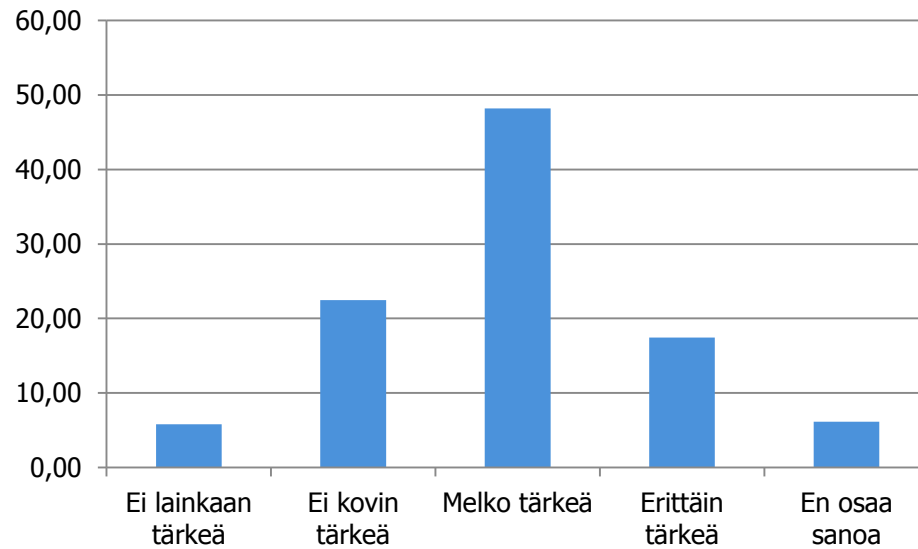

Toimenpiteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi:

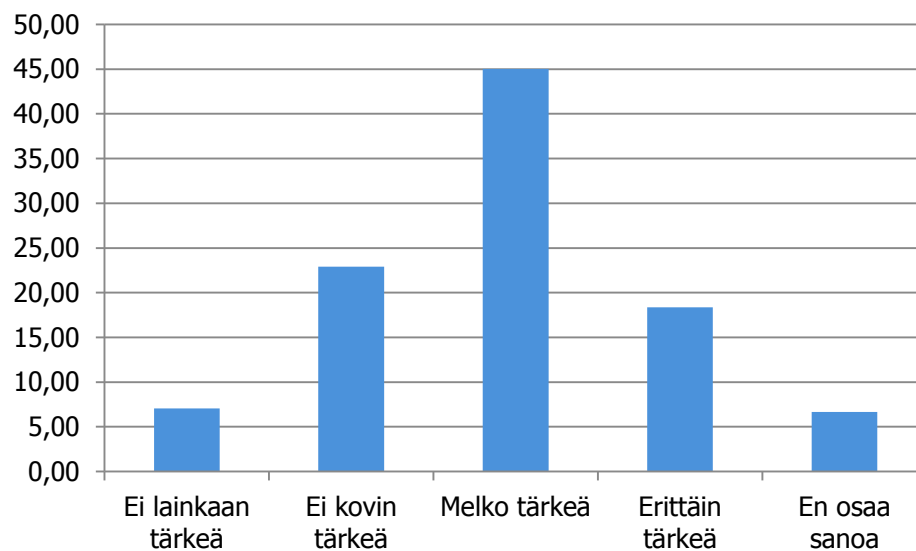
Vastaajien mielestä suurten kehittyvien maiden, USA:n ja suuryritysten ratkaisut tärkeitä, Suomen ja yksittäisten kansalaisten ei.

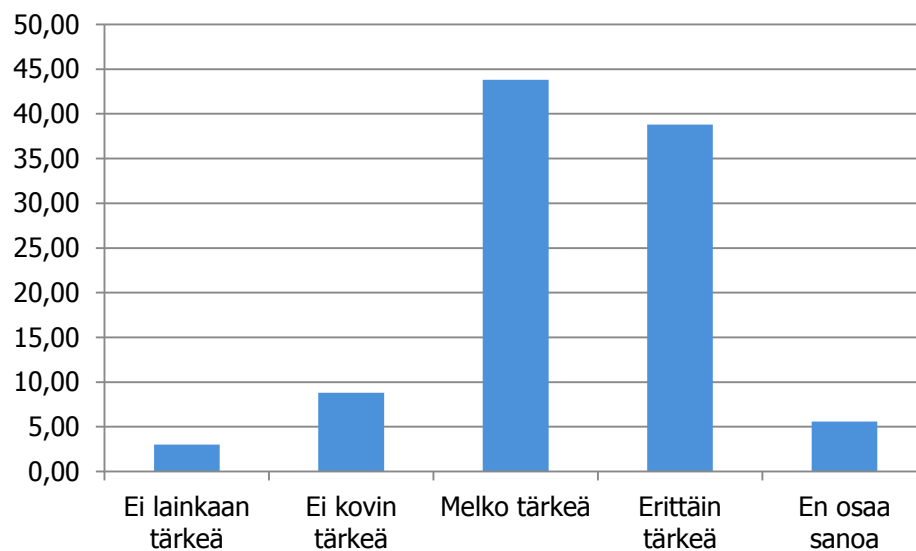
Yksittäisten kansalaisten/kuluttajien toimet ja valinnat :
Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

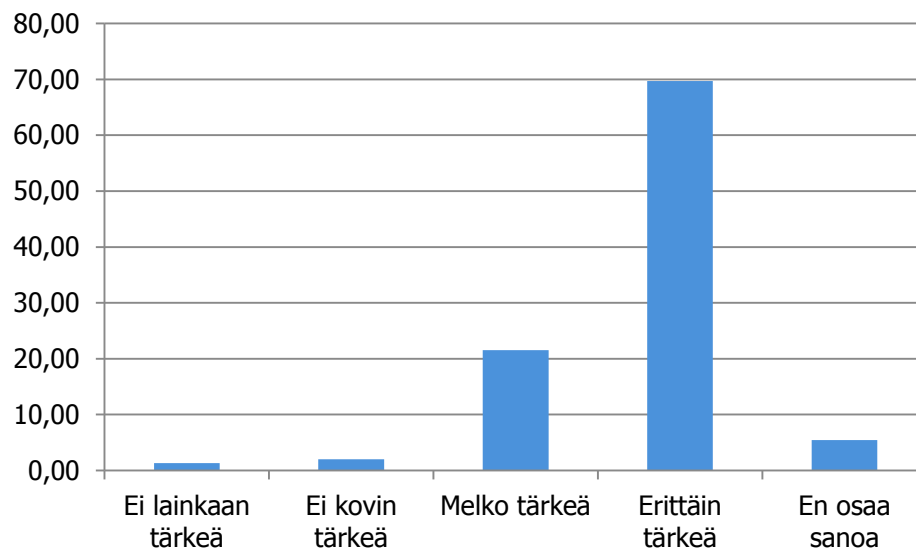
Suomen kansalliset toimet ja poliittiset päätökset : Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

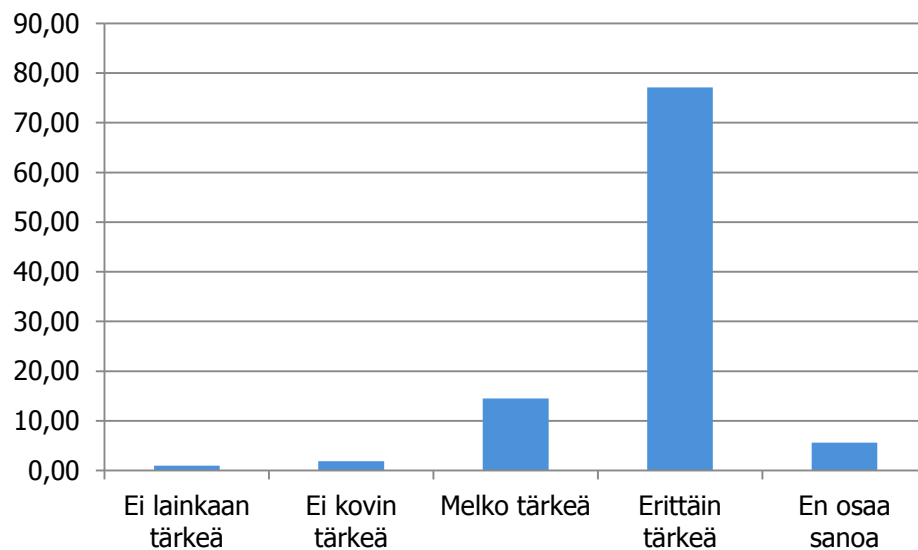
EUn ratkaisut ja ilmastopolitiikka : Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

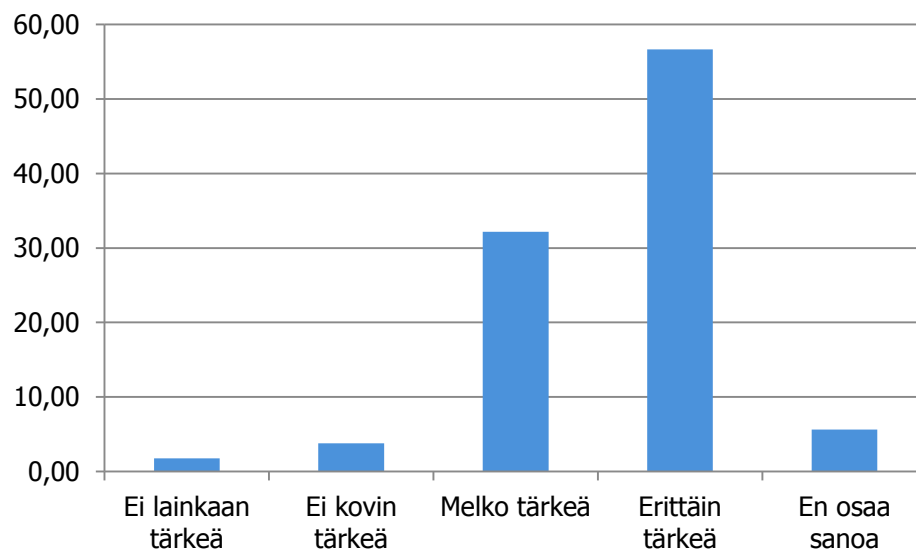
Yhdysvaltojen ratkaisut ja ilmastopolitiikka : Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

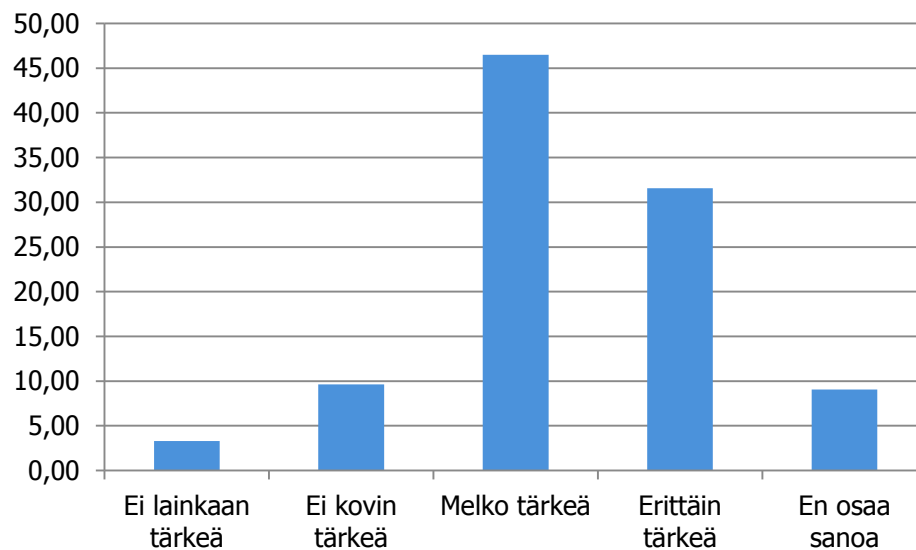
Suurten kehittyvien maiden kuten Kiinan ja Intian ratkaisut :
Ilmastonmuutoksen hillintää edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

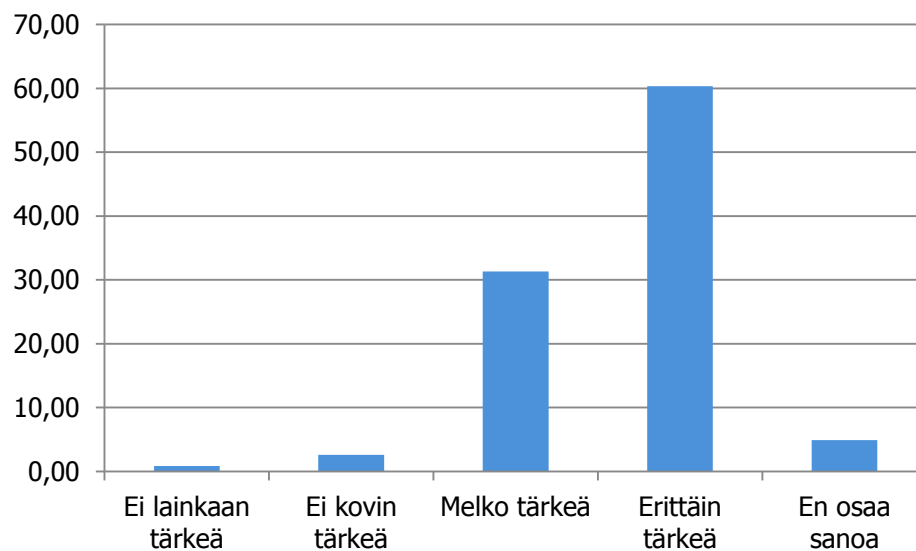
Laaja-alaiset, sitovat kansainväliset ympäristösopimukset ' :
Ilmastonmuutoksen hillintää edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

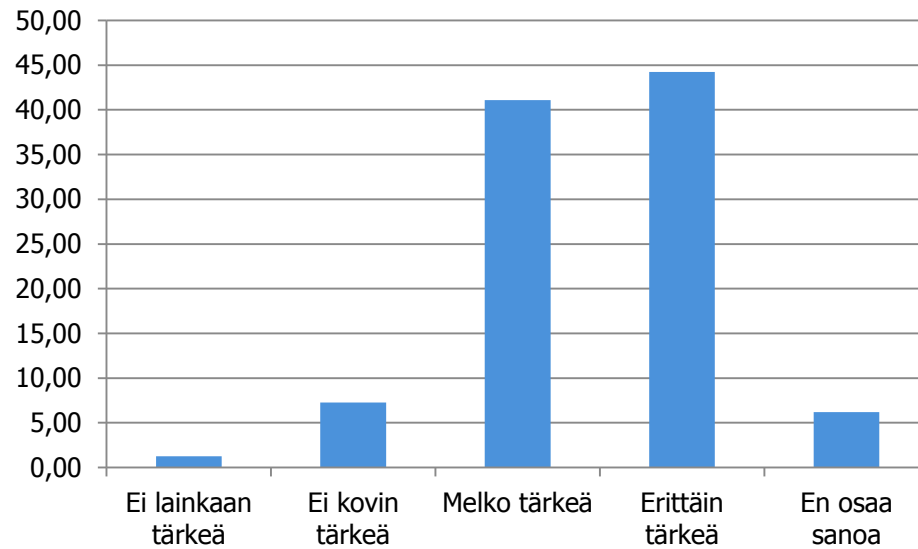
Yleensä poliittisiin päätöksiin perustuvat toimet : Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

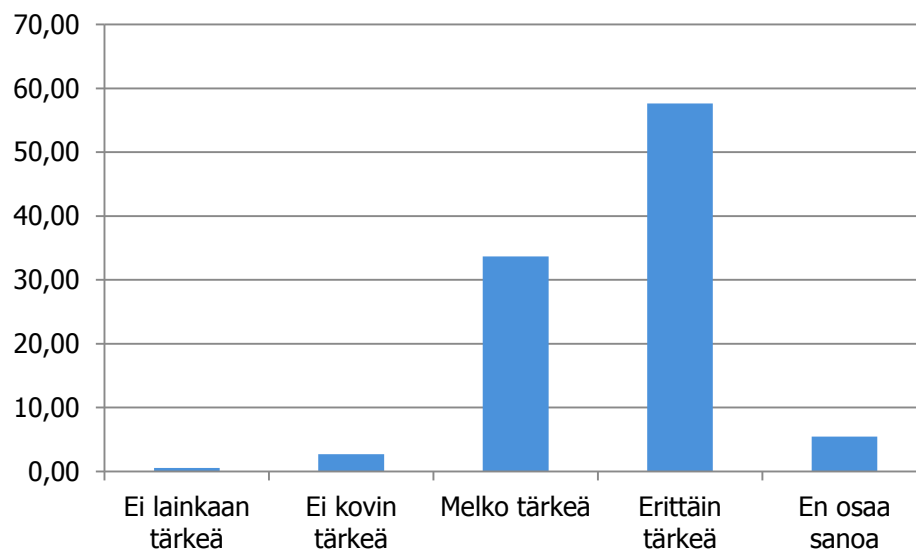
Kansainvälisten suuryritysten toimet : Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

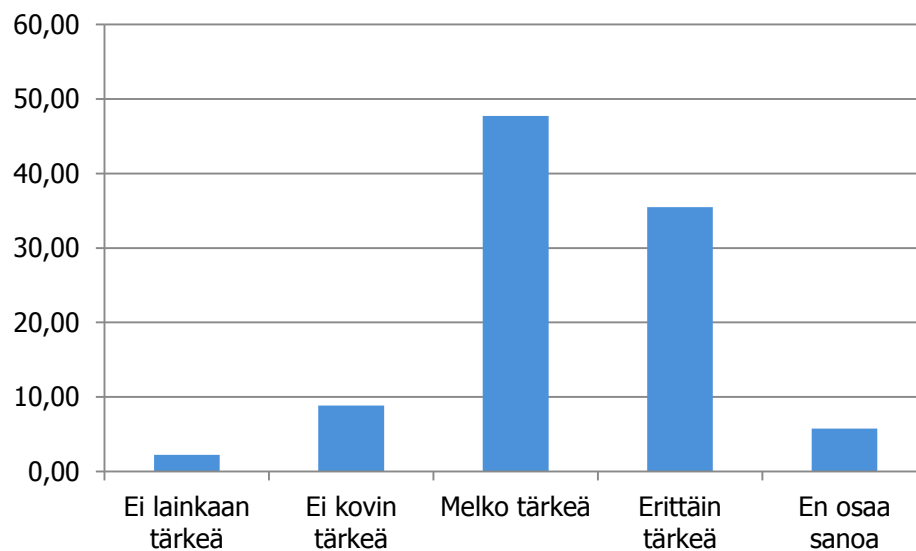
Yritysten/markkinoiden/talouselämän toimet yleensä :
Ilmastonmuutoksen hillintää edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

Uusi teknologia/uudet keksinnöt (esim. energiantuotannossa) :
Ilmastonmuutoksen hillintää edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

Uudet vähäpäästöiset palvelut kuluttajille : Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää monenlaisia toimia ja monien toimijoiden yhteistyötä. Kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tahot/toimet nähdäksesi ovat pyrittäessä ratkaisemaan maailman ilmasto-ongelmia (eli missä määrin onnistuminen riippuu näistä)?

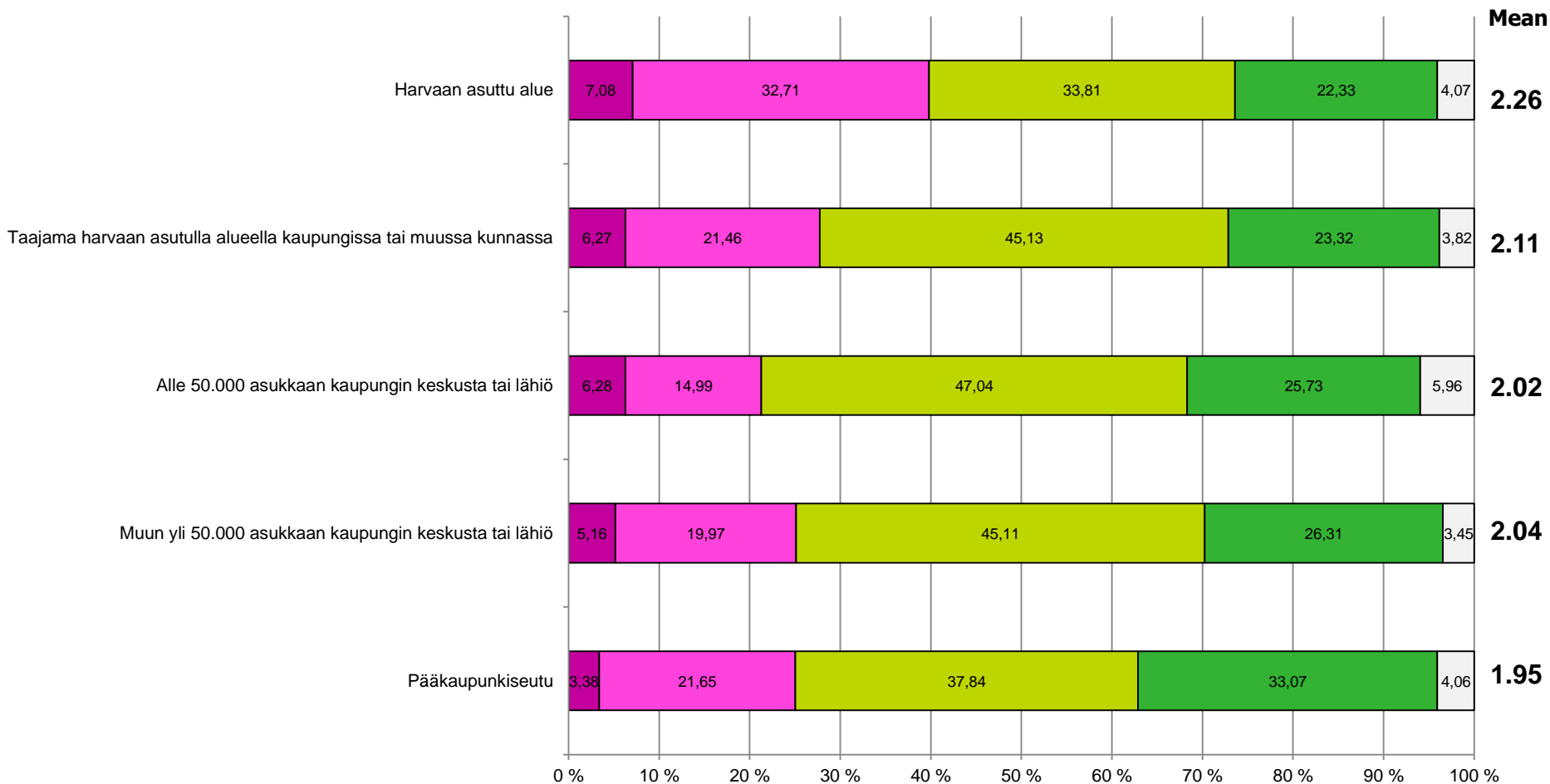

Vastauksia asuinpaikan mukaan ryhmiteltynä

”Olen huolissani ilmastonmuutoksesta”

Pääkaupunkiseudun vastaajat keskimäärin enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta

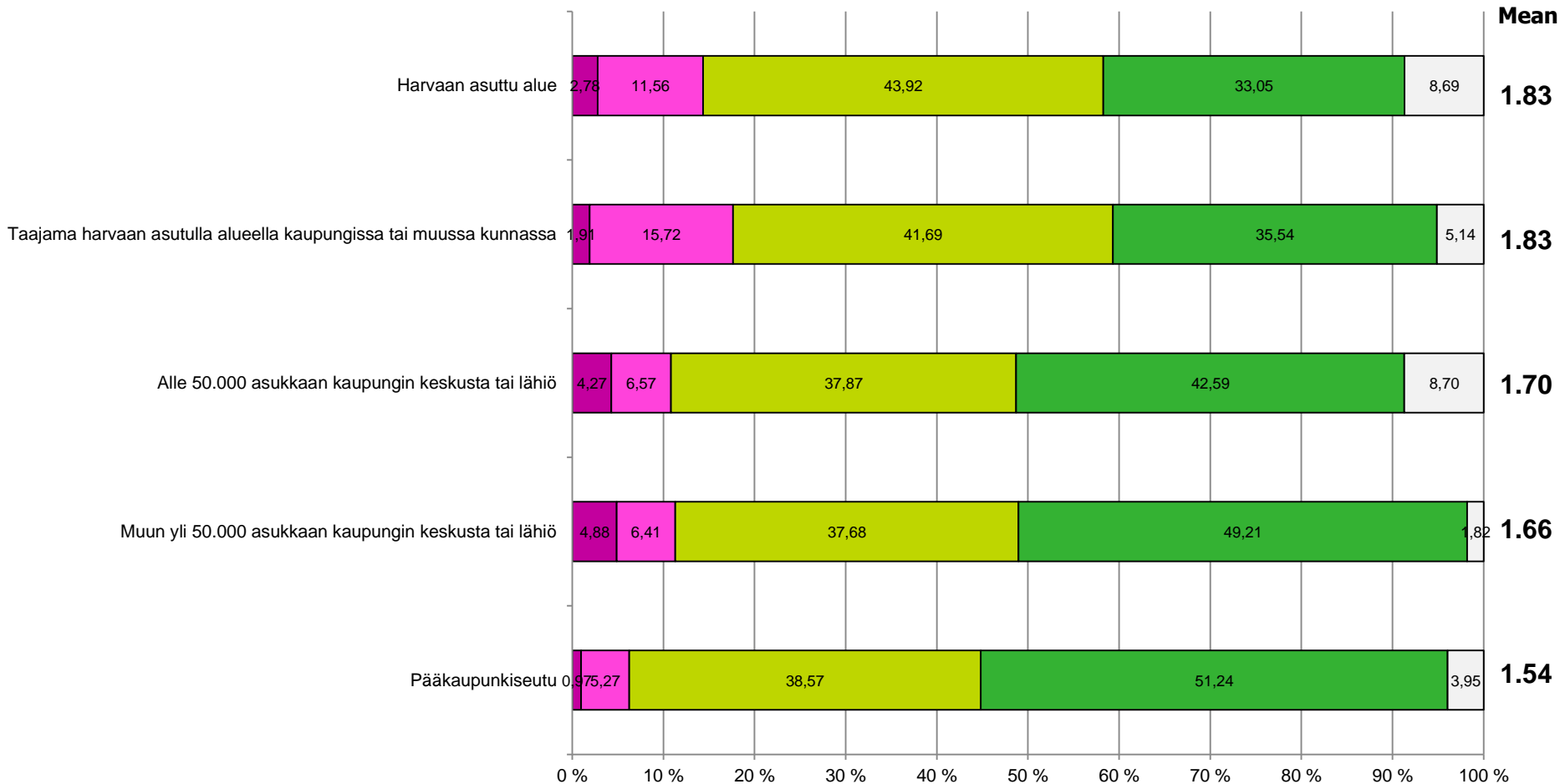
4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

”Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo nyt eri puolilla maailmaa.”

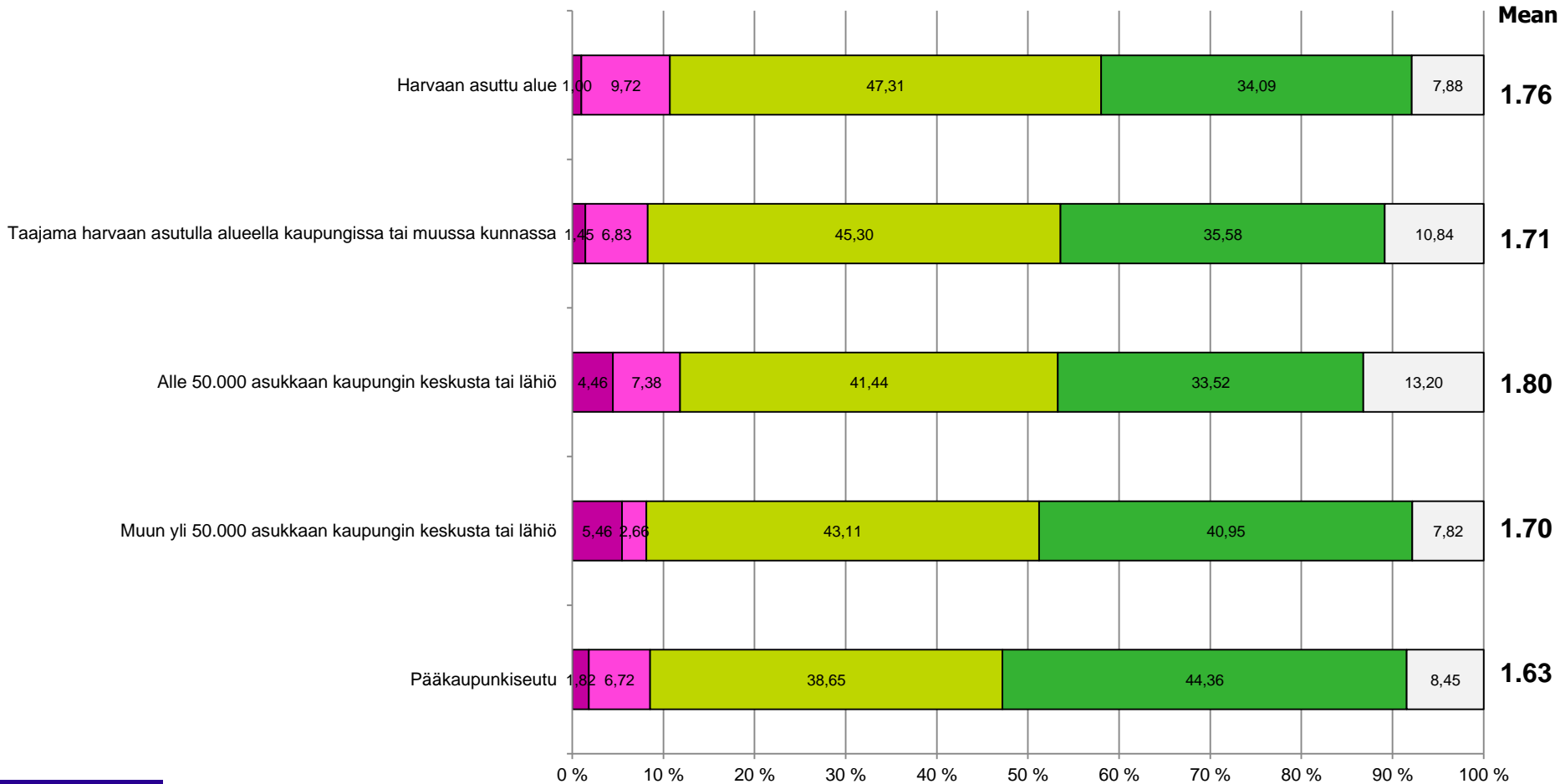
Pääkaupunkiseudun vastaajat yhtä mieltä väitteen kanssa enemmän kuin harvaan asuttujen alueiden vastaajat.

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

”Ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää uutta osaamista, esimerkiksi uusia teknisiä ratkaisuja, mikä puolestaan voi luoda työpaikkoja ja parantaa Suomen kilpailukykyä.”

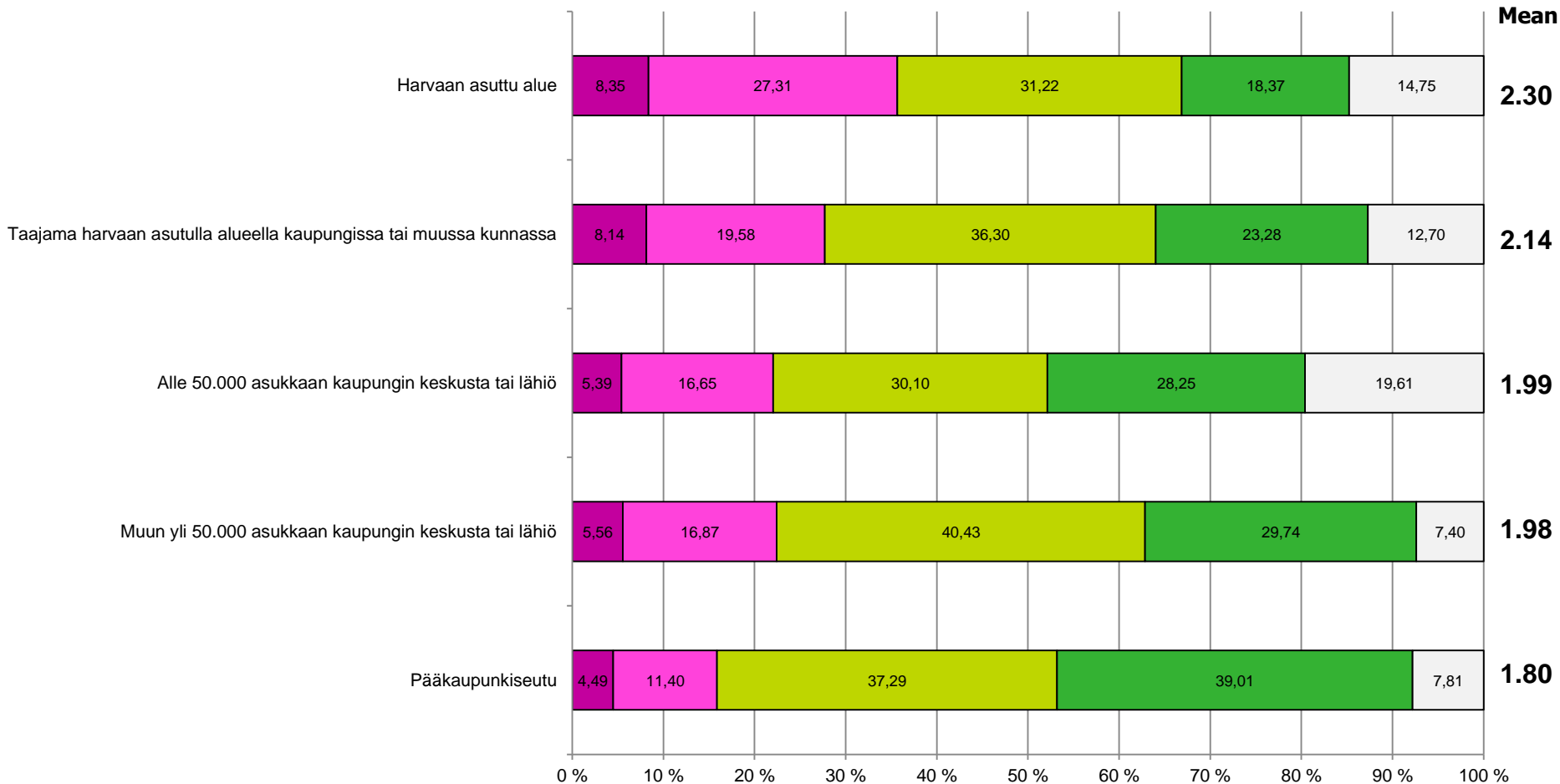
4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

"Suomen tulisi olla edelläkävijä uusien päästöjä vähentävien ratkaisujen käyttöönotossa."

Pääkaupunkiseudun vastaajat peräänkuuluttavat muuta maata enemmän edelläkävijyyttä päästöjä vähentävien ratkaisujen käyttöönotossa.

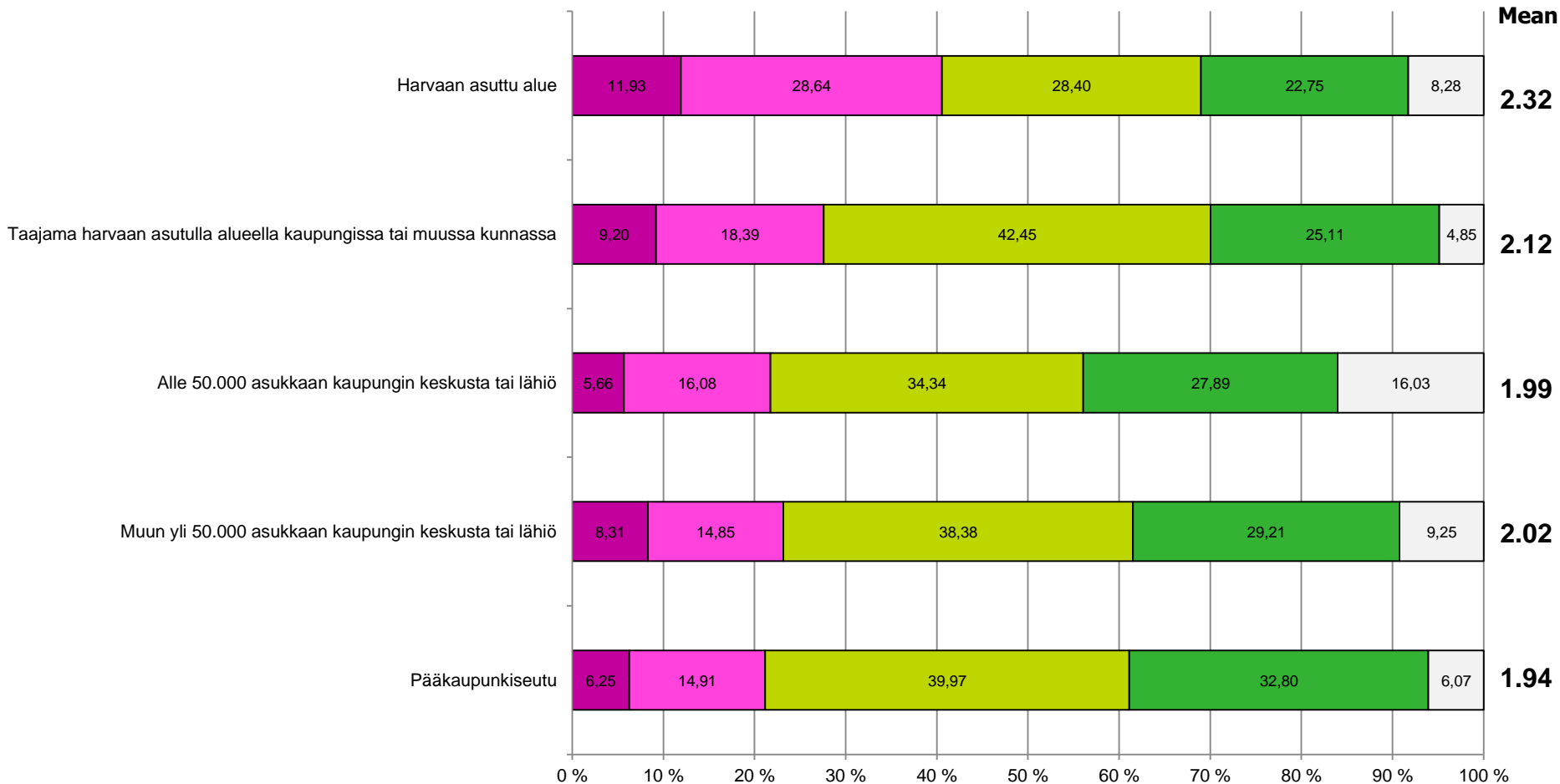
4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

”Uusiutuvan energian (esim. aurinko- ja tuulivoiman sekä biopolttoaineiden) käyttöä on lisättävä Suomessa, vaikka se tekisi energiasta kalliimpaa.”

Harvaan asuttujen alueiden asukkaat vastustavat muuta maata enemmän uusiutuvan energian käytön lisäämistä hintavaikutuksista huolimatta.

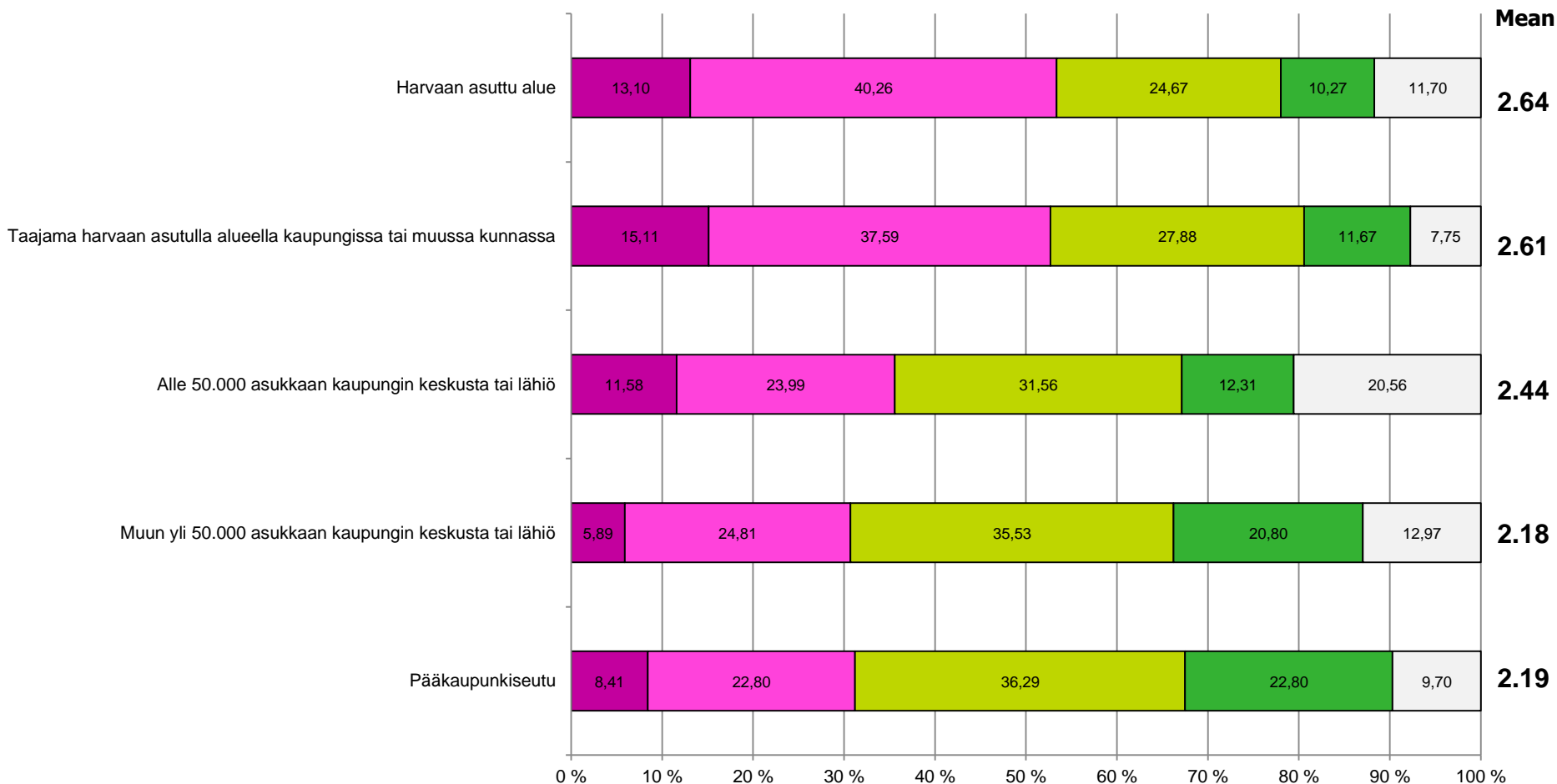
4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

”Ilmaston kannalta haitallisten asioiden kuten fossiilisen energian veroja olisi syytä nostaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.”

Harvaan asuttujen alueiden vastaajat haluttomimpia lisäämään ilmaston kannalta haitallisten asioiden veroja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

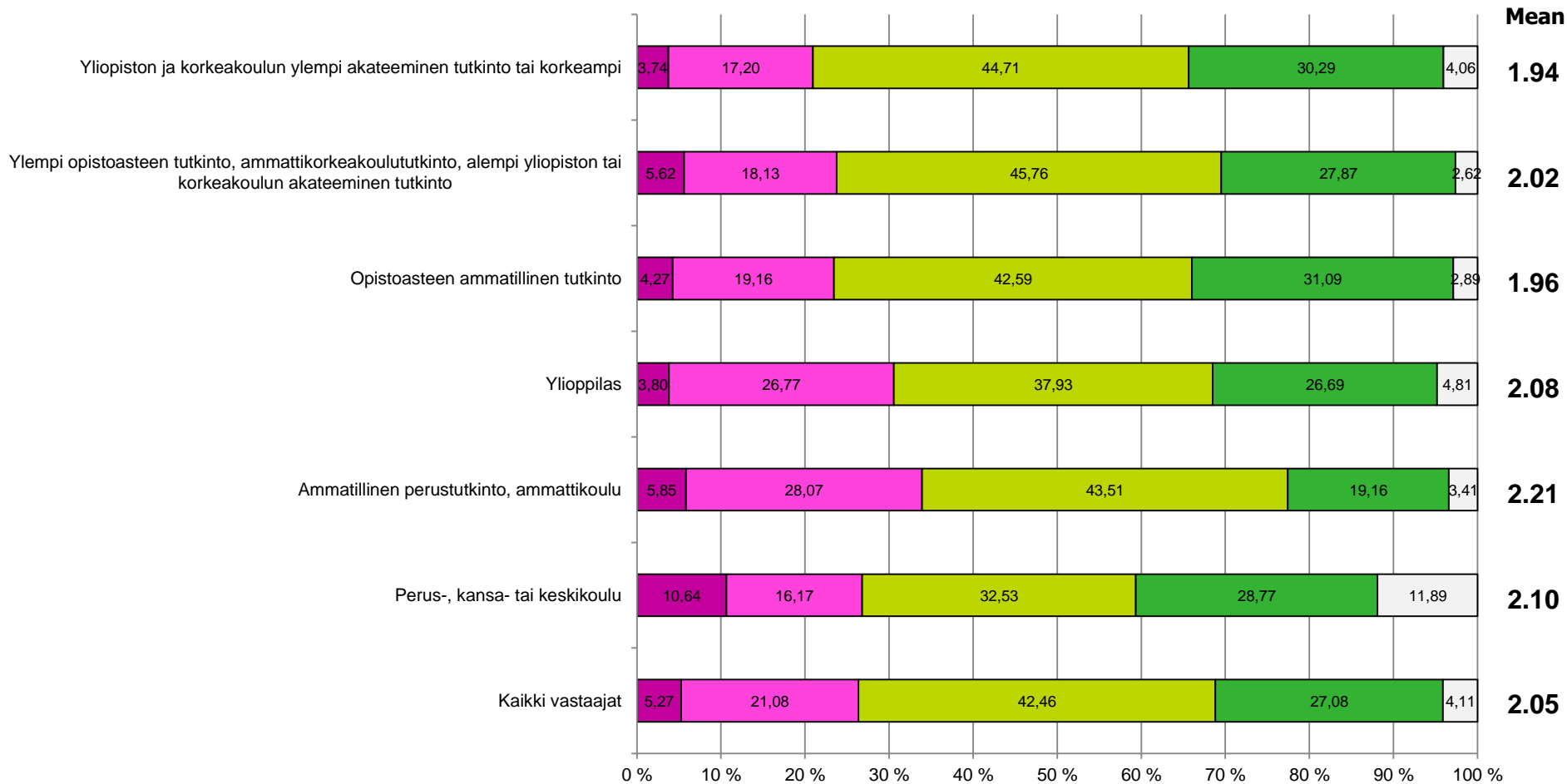

Vastauksia koulutustaustan mukaan ryhmiteltynä

”Olen huolissani ilmastonmuutoksesta”

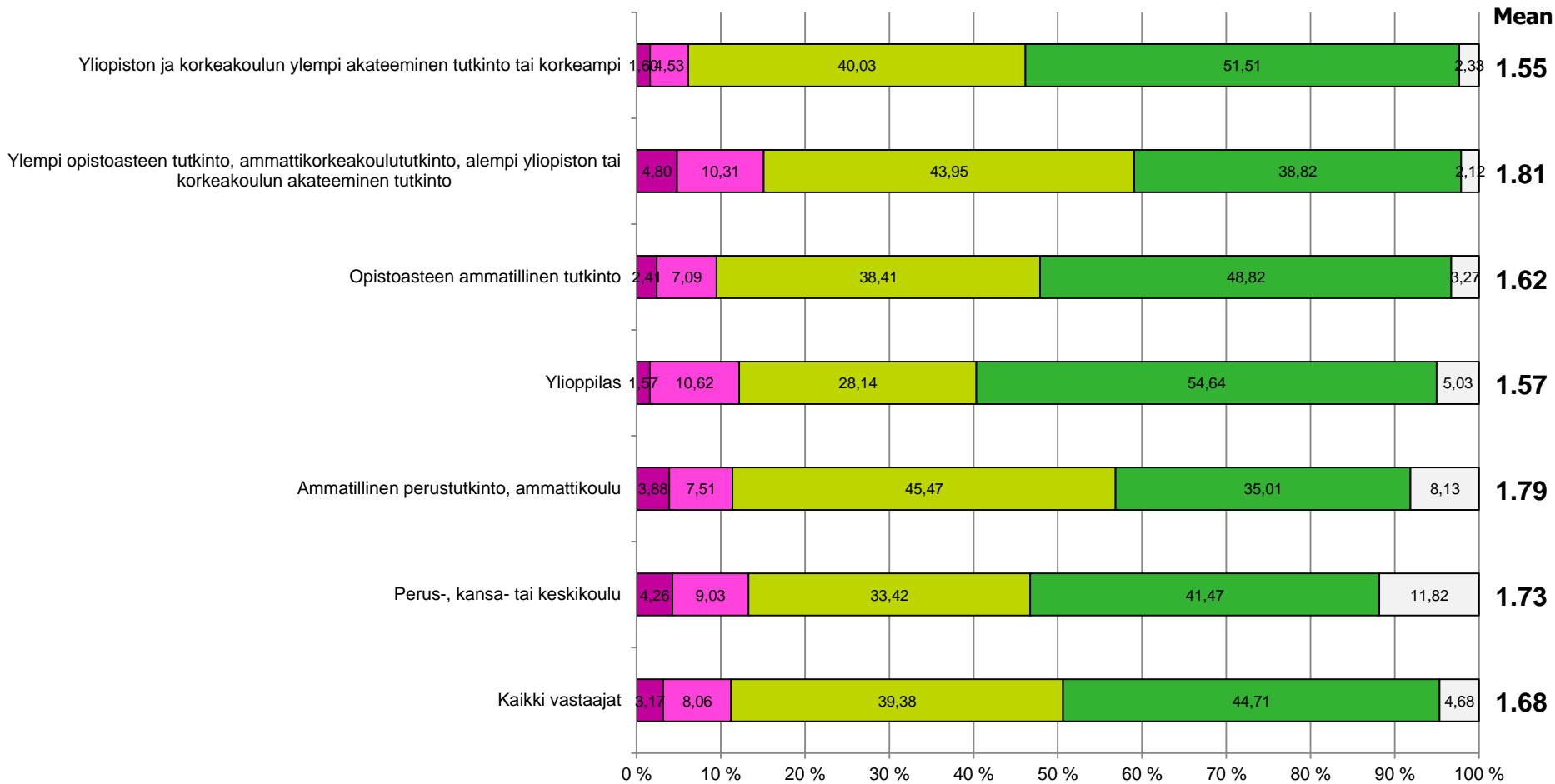
Korkeammin koulutetut ovat muita vastaajia enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta.

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

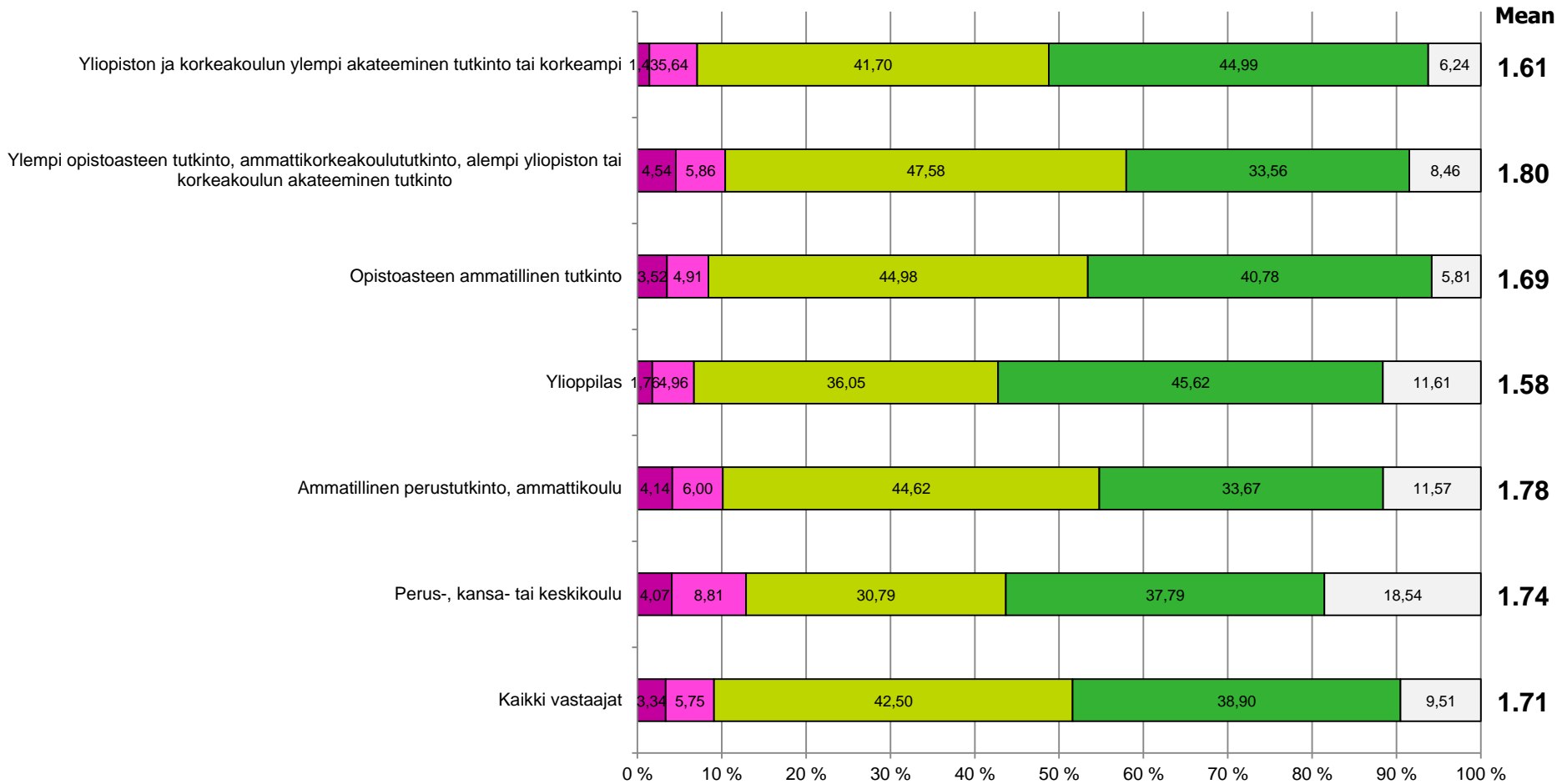
”Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo nyt eri puolilla maailmaa”

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

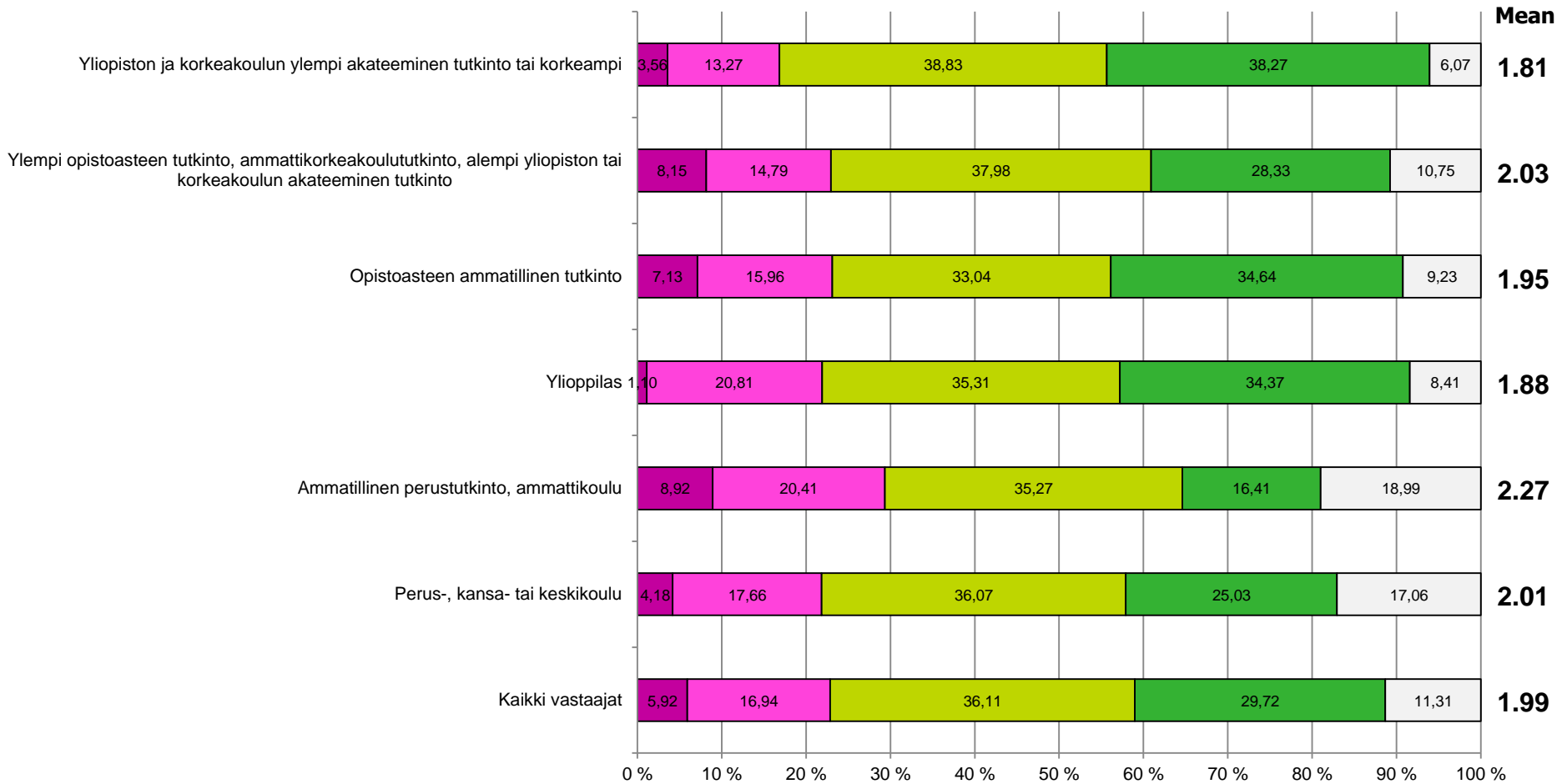
”Ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää uutta osaamista, esimerkiksi uusia teknisiä ratkaisuja, mikä puolestaan voi luoda työpaikkoja ja parantaa Suomen kilpailukykyä.”

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

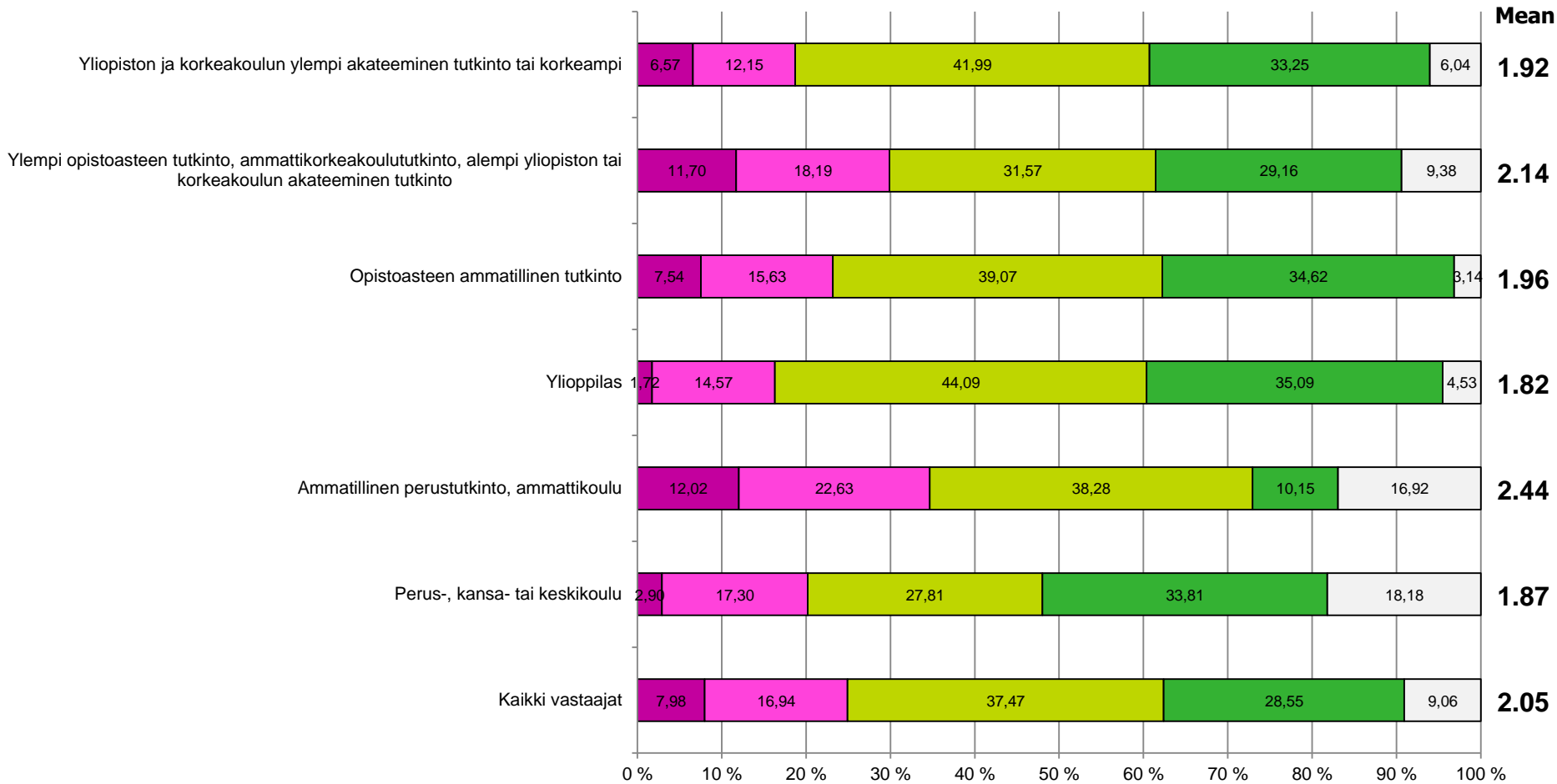
”Suomen tulisi olla edelläkävijä uusien päästöjä vähentävien ratkaisujen käyttöönotossa.”

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

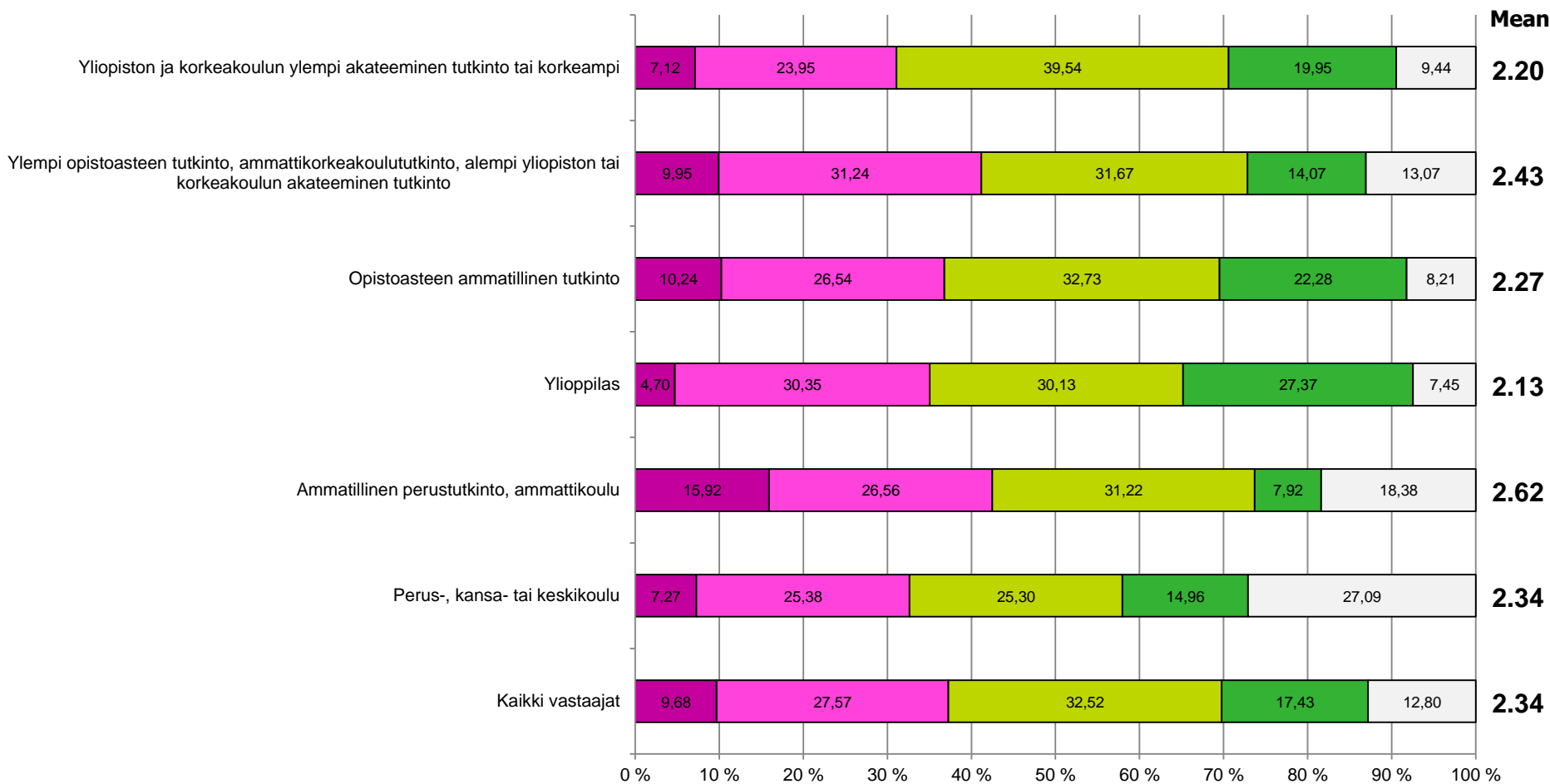
”Uusiutuvan energian (esim. aurinko- ja tuulivoiman sekä biopolttoaineiden) käyttöä on lisättävä Suomessa, vaikka se tekisi energiasta kalliimpaa.”

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

”Ilmaston kannalta haitallisten asioiden kuten fossiilisen energian veroja olisi syytä nostaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.”

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

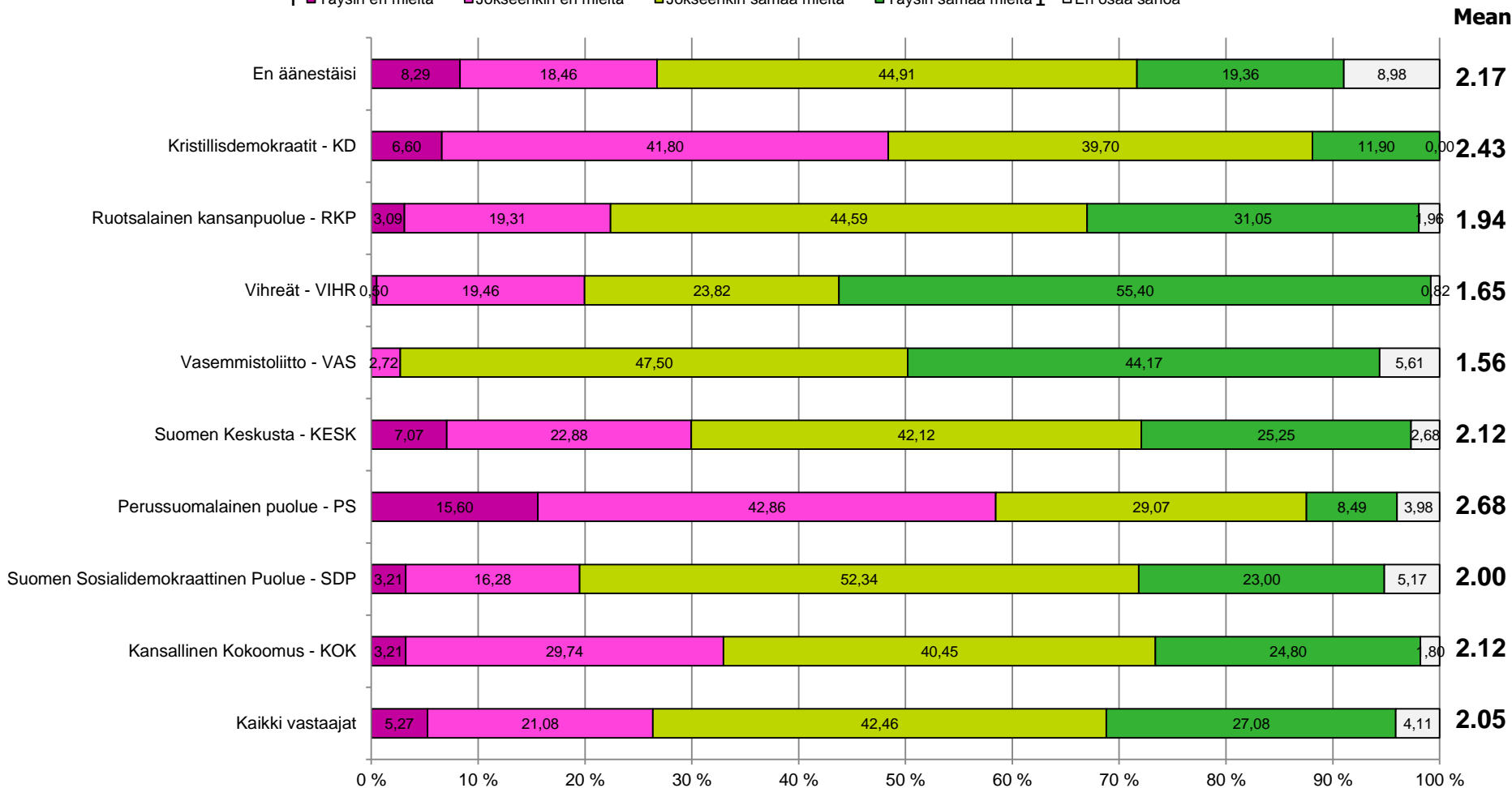
Vastauksia poliittisen suuntauksen mukaan ryhmiteltynä

(Kysytty: Jos eduskuntavaalit olisivat nyt, minkä puolueen tai
ryhmittymän listoilla olevaa ehdokasta äänestäisit?)

"Olen huolissani ilmastonmuutoksesta"

Vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajat eniten huolissaan ilmastonmuutoksesta, perussuomalaisen ja kristillisdemokraattien vähiten.

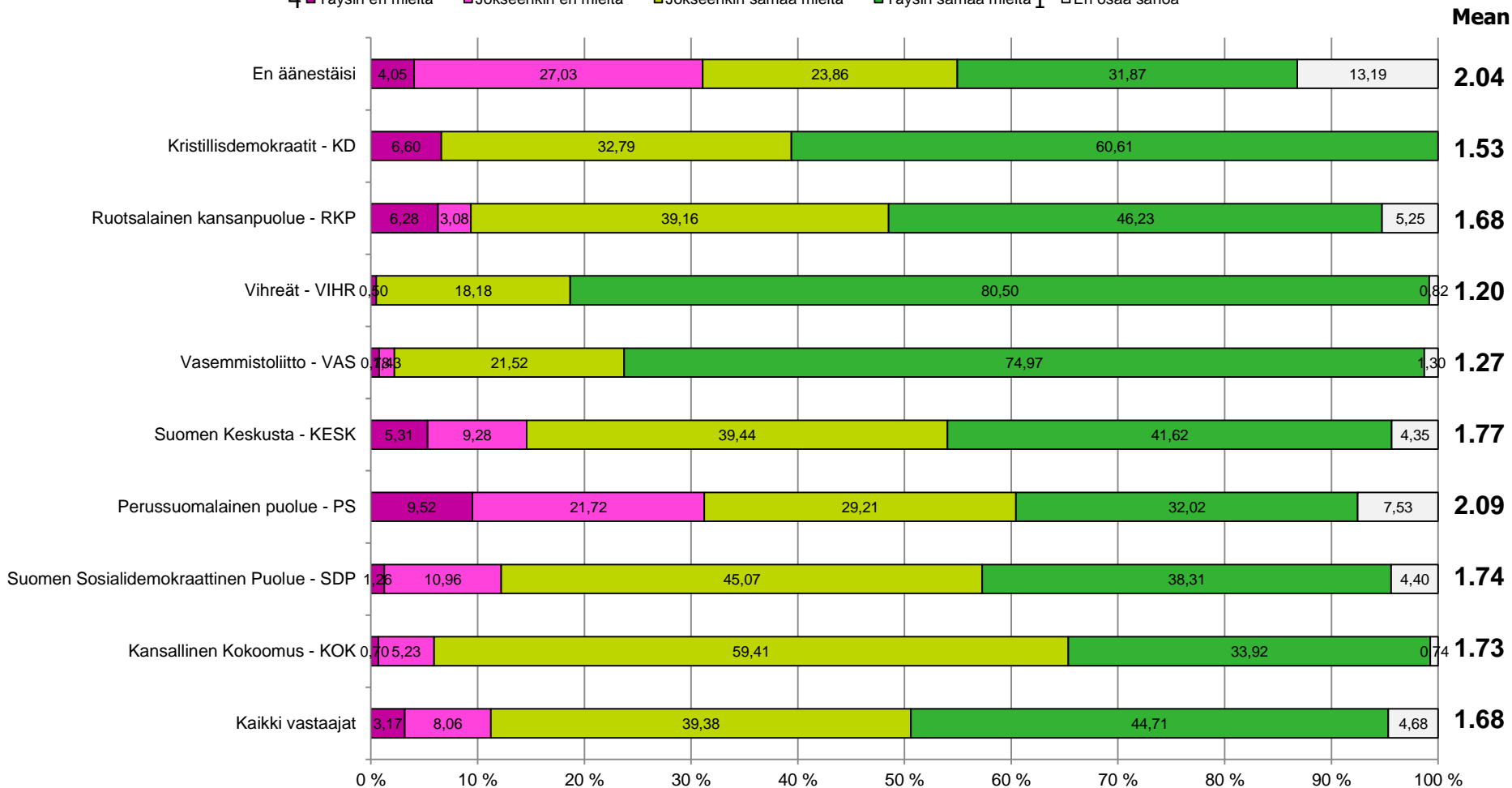
4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 ■ En osaa sanoa

”Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo nyt eri puolilla maailmaa”

”En äänestäisi” –vastanneiden ja perussuomalaisia äänestävien vastaajien mielestä ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät vähiten eri puolilla maailmaa

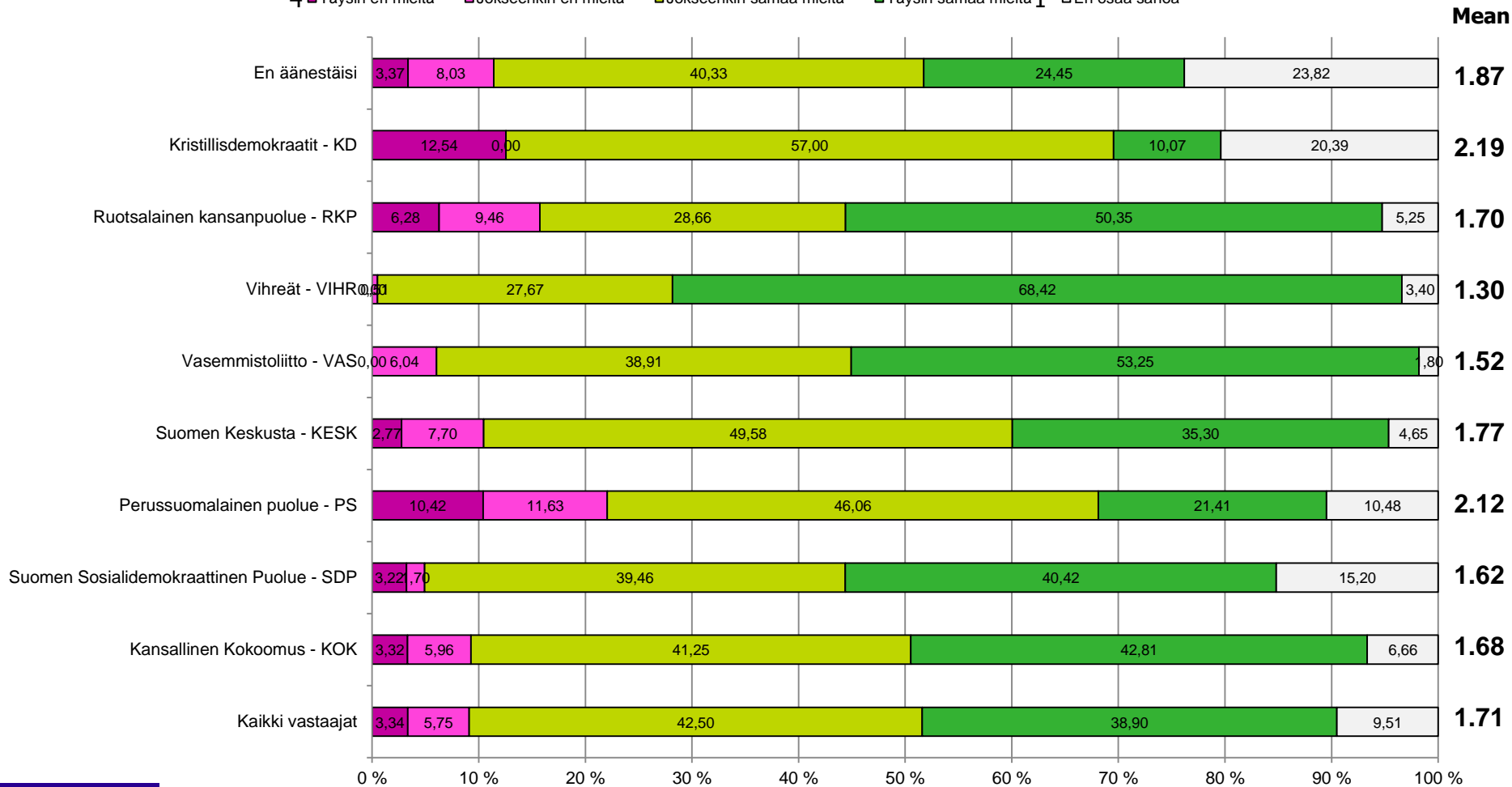
4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 □ En osaa sanoa

”Ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää uutta osaamista, esimerkiksi uusia teknisiä ratkaisuja, mikä puolestaan voi luoda työpaikkoja ja parantaa Suomen kilpailukykyä.”

Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat eniten samaa mieltä väittämän kanssa, kristillisdemokraatteja ja perussuomalaisia äänestävät vähiten.

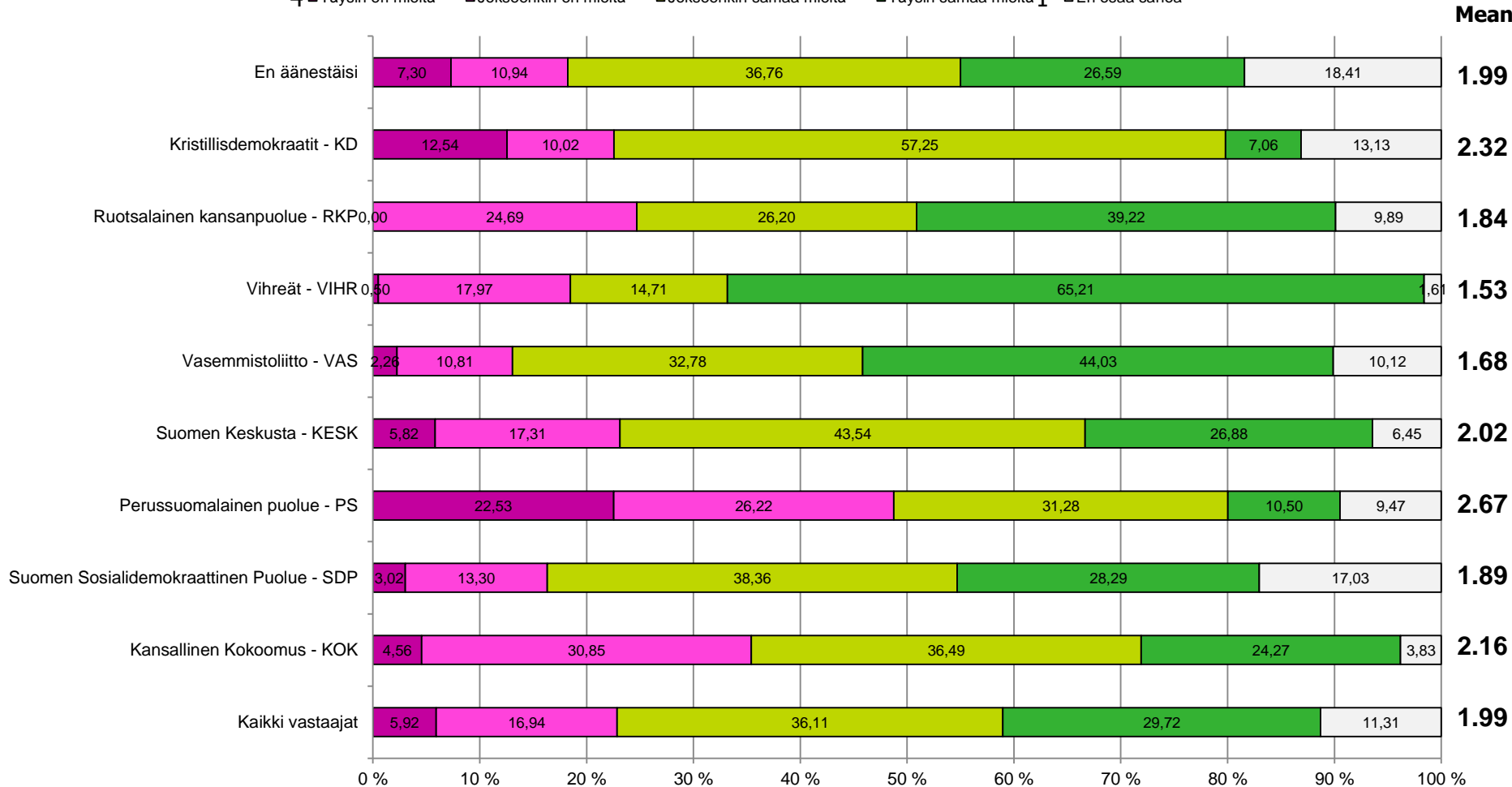
4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 ■ En osaa sanoa

”Suomen tulisi olla edelläkävijä uusien päästöjä vähentävien ratkaisujen käyttöönotossa.”

Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat peräänkuuluttavat edelläkävijyyttä eniten.

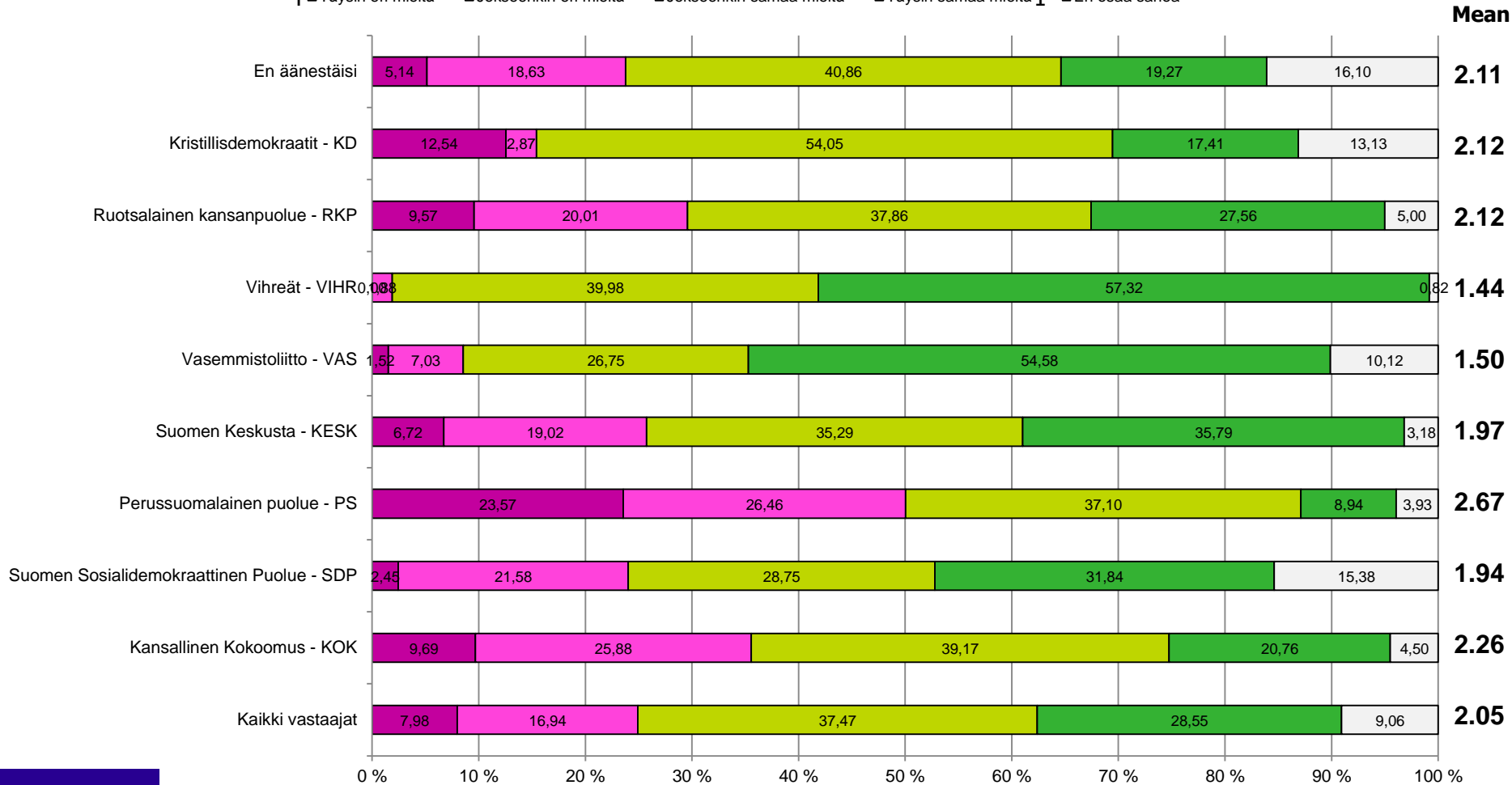
4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 ■ En osaa sanoa

”Uusiutuvan energian (esim. aurinko- ja tuulivoiman sekä biopolttoaineiden) käyttöä on lisättävä Suomessa, vaikka se tekisi energiasta kalliimpaa.”

Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat toivovat eniten uusiutuvan energian käytön lisääntymistä, hinnasta riippumatta.

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 ■ En osaa sanoa

”Ilmaston kannalta haitallisten asioiden kuten fossiilisen energian veroja olisi syytä nostaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.”

Kristillisdemokraattien ja perussuomalaisten kannattajat vastustavat voimakkaimmin ilmastonmuutoksen hillitsemistä verotuksen keinoin.

4 ■ Täysin eri mieltä ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä 1 ■ En osaa sanoa

